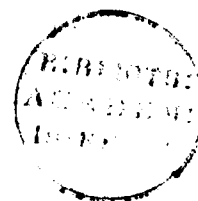

DE
BULGARORUM
UTRORUMQUE ORIGINE
ET
SEDIBUS ANTIQUISSIMIS.

Sc r i p s i t

Cand. *Sergius Uvarov.*

**DE BULGARORUM
UTRORUMQUE ORIGINE
ET
SEDIBUS ANTIQUISSIMIS.**

SCRIPSIT
ET
AUCTORITATE AMPLISSIMI
ORDINIS
HISTORICORUM ET PHILOGORUM
IN
CÆSAREA UNIVERSITATE LITERARUM
DORPATENSIS
GRADUS MAGISTRI
RITE OBTINENDI CAUSSA
PUBLICE DEFENDET
Cand. **Sergius Uvarov,**
Petropolitanus.

DORPATI LIVONORUM,
TYPIS VIDUAE J. C. SCHÜNMANNI ET G. MATTIESENI.
MDCCCLIII,

I m p r i m a t u r

haec dissertatio ea lege, ut, quum primum ex officina emissa fuerit,
legitimus exemplorum numerus censori librorum Dorpatensi exhibeatur.

Dorpati prid. Cal. Maji a. MDCCCLIII.

D. Frid. Neue,
Decanus.

Rerum scriptores interdum non minus quam vulgo
homines injusti cernuntur. Nam contemnunt nonnunquam
et ipsi, quos, beatos antea, infelices inveniant. Haec,
quae fatis Albanorum praefatur *Thunmannus*, verba ¹⁾,
non secus, etiam meliore fortasse jure, Bulgaris conve-
niunt, genti olim tam clarae, tam potenti, tam late diffu-
sae, cujus famam celebrent tot tamque diversarum natio-
num annales ²⁾, quae nunc fato afflicta iniquo misera
humi jaceat invisae tyrannidis obruta catenis. Obliv-
ionis sortem num merito duxerunt, qui, armis clari
et litteris, imperium tam validum quondam tenuerint, ut
leo aurea corona ornatus ³⁾ Romana cum aquila cer-
tare ausus sit? Contemnuntur in Occidente, ad quos
primos eorum referantur doctrinae, quos plerique existi-
ment sacrorum posteriore aetate instauratorum auctori-

1) Ueber die Geschichte und Sprache der Albaner und
der Wlachen. Untersuchungen über die Geschichte der östlich-
europ. Völk. I. p. 171.

2) Byzantini, Latini, Armenici, Arabici etc., ne obli-
scamur, Nestoris eumque qui continent.

3) Bulgariae insigne.

bus praeisse⁴⁾. Quid de Slavis dicam, quorum immensae gentis illi nobilissimi exstent; quid imprimis de Russis, quibus, arctioribus etiam vinculis juncti⁵⁾, et prima tradiderint litterarum initia, et, quod omnium pretiosissimum, verae fidei munera conciliarint, lingua sua simul cum iis communicata — aureo in vase aquam vitalem. Nec is finis iniquitatis. Manus porrexerunt complures, genti tantum perpressae malorum ea rapturi, quae rapaces etiam Turcas fugissent. Percrebruit enim jamdudum pravus mos, Bulgaris Slavicam originem negandi, cujus erroris plerosque viros doctos, et in his optimos etiam, haud expertes esse doleo. Tandem et genti ipsi, foedo fractae jugo, gratior lux affulsisse videtur. Exstitit vir singularis, Venelinus, et ipse stirpe Bulgaris cognata ortus, qui tantum valuit, ut infelices consanguineos suos ex torpore suscitaverit. Hic Bulgaros frequentissimos, et certe numero plurimos incolas trium magnarum Turcici imperii provinciarum⁶⁾ primus tamquam invenit, in libroque suo, quem de rebus gestis Bulgaro-

4) De haereticis saeculi XI. loquor, quorum complures doctrinas e Bulgaria fluxisse multis ex indiciis conjici potest.

5) Bulgarica Russicaque dialectus utraque ad unam orientalem Slavicarum pertinet familiam, id quod jam *Dobrowski* animadvertit.

С. Шевыревъ. Исторія Русской Словесности. Москва 1846 г. I. p. 75.

6) Bulgariae, Rumeliae, Macedoniae v. *Ю. Венелинъ: Древніе и нынѣшніе Болгаре. Москва 1829 г. p. 2.*

rum scripturus erat, primus et oblivionem depellendam iniquam, et, quae de iis pervulgatae erant, opiniones praepudicatas refutandas sumpsit. At propositum absolvere non licuit; morte exstinctus praematura librum reliquit imperfectum. Neque, quae attulit ad Slavicam originem integram Bulgaris vindicandam, ab omni parte sufficere videntur⁷⁾. Sed non irritus erat generosi viri generosus conatus. Ex longo servitutis sopore expectata surrexit venerabilis Bulgarorum natio, respexit ad temporum praeteritorum splendorem, adorta est linguam, ac litteras suas, et scholas condidit. Inter quos omnes patriis excellunt studiis, qui Odessae domicilium fixerunt⁸⁾. Jam tempus appetere videtur, quo historia rerum a Bulgaris gestarum talis scribatur, quae gente ejusque meritis sit digna. Quod opus quam arduum, quantique sit laboris demonstrant vel ea quae supra diximus de iis fontibus, ex quibus Bulgarorum haurienda sit memoria. Adde, quod ipsius gentis patrii annales plerique usque ad hunc diem immeritis premuntur tenebris⁹⁾. Nec equidem virium imbecillitatis inscius, tan-

7) v. *Safarik. Slawische Alterthümer II. p. 165.*

8) Quorum, ut exemplo utar, viro doctissimo *Aprilow* excellentem dissertationem de Cyrillo et Methodio debemus, quos Bulgaros fuisse evidentissimis evicit argumentis.

9) Libros patrios exstitisse declarat Kalojohannes in epistola ad Papam Coelestinum III data an. 1197 — et in diplomate quodam an. 1204 v. *F. X. Pejacevich* hist. Serviae. Colocae 1799 p. 68—71. Ceterum satis notum est, Bulgari, simul atque usum litterarum acceperint, quo ardore doctrinarum artiumque

tam aggredi molem ausim. Satis erit, primordiis gentis perlustratis, veterrimisque ipsius sedibus indagatis, ad quaestionem transisse, cujus sint stirpis. Et votorum summam adsequar, si, quod me adepturum spero, contigerit mihi, ut unum ex nobilissimis oceani Slavici fontibus ab alienis affluentibus Tartaricae, vel Fennicae originis purgem. Huic uni intentus, quaevis a proposito aliena quam diligentissime vitanda esse existimavi; Bulgarosque ipsos, non nisi ultima cogente necessitate, sub nominibus alienis (hisque tantum forma proximis) suspicari ausus sum. Sic et Hunnos, qui, quod satis notum est, et ante Attilam et post plerumque pervagi, multis populis tribuendi, nominis partes sustinent, minus in

amplexi sint studia, quamque, regnante *Symeone*, litterae floruerint cf. *Safarik*: *Разцѣтъ Славянской письменности въ Булгаріи* in *Чтенія Общества Исторіи и Древностей Россійскихъ* г. III. No. 7. III. p. 37. Ibidem vide de crescentibus in dies thesauris litterarum illius temporis inventis. Eo magis dolendum est, quod adhuc inediti remanent, qui in monasterio Sancti Joannis in monte Rilensi servari annales patrii dicuntur cf. *Safarik* II. p. 171, magnaeque copia diplomatum per diversas bibliothecas sparsorum, uti per Sirmiensem metropolitaeque *Karlovitzensis*, per plurima monasteria montis Almi (*Фрушская гора*), Dalmatiae, Bukovinae et Moldaviae cf. *Надеждинъ*, *пѣздка по странамъ Южныхъ Славянъ*, in *Записки Одесскаго Общества Исторіи и Древностей* II p. 518—548. Prae ceteris abundare iis dicitur coenobium Dragomirense in Bukovina, unde multa monumenta Vindobonam et Dresdam translata sunt, ubi et pleraque inveniuntur autographa illustris Athanasii cognomine Crimkæ, metropolitae Moldo-Vlachici.

usum meum converti, plus inde perturbationis quam commodi nasciturum ratus. Videor mihi ad propositum assequendum solis Bulgaris acquiescere posse plus minusve diserte appellatis.

Ceterum, ut in medias eamus res, constat, Bulgaros bifariam reperiri, in orientalibus simul et occidentalibus regionibus. Quorum alteri adhuc exstant, nationemque efficiunt haud infrequentem. Orientales contra, fluctibus tempestatum demersi, evanuisse videntur, vestigiis, iisque perpaucis, relictis. Quaeritur nunc, utrique num iidem fuerint, necne? sedesque semper divisas obtinuerint, an alteri ex alteris, velut examen quoddam, fluxerint? Ad quas quaestiones optime respondebitur, si omnium primum vetustissimas sedes et orientalium et occidentalium quam diligentissime explorarimus. Et priores aggrediamur occidentales, idque de iis afferamus testimonium, quod plerumque antiquissimum verae certe historiae habetur.

Nomen itaque Bulgarorum diserte memoratum habemus in victoriae mentione, quam *Theodericus Magnus*, rex Ostrogothorum, quum sedes a patre acceptas Pannonicas nondum novis in Italia permutasset, de Bulgaris reportasse narratur ¹⁰⁾. Gentem jam tum haud spernendam fuisse vel ex eo apparet, quod *M. Au-*

10) Hist. Miscell. ap. *Murator*. R. Ital. T. 1 p. I p. 100. Facta haec pugna ante an. 487, quo *Theodericus* Italiam versus movit, cf. *Marcell*. Chron. (ap. *Sirmond*. II. p. 284).

relius Cassiodorus in chronico suo, quamvis brevi et exili, si non hujus, alterius tamen victoriae de Bulgaris relatae non oblitus est, quum inter gravissima, quorum rationem habet, facta et Bulgaros virtute regis devictos afferat¹¹⁾. Immo alibi Bulgari toto orbe terribiles dicuntur¹²⁾, Cyprianusque ab Athalarico rege laudibus effertur magnis ob res bene adversus eosdem gestas¹³⁾ quarum ob praecipuam, nisi forte solam, memoriam ei patriciatus dignitas defertur. Neque igitur miranda, nec soli ornandae orationis studio tribuenda videntur, quae *Magnus Felix Ennodius* Ticinensis *) episcopus in pagnyrico, regi ipsi dicto, de utraque victoria fusius et gravius prodit. Nam priorem inter clarissimas res florentis robore et juventute regis commemorat, extollitque laudibus, ut „unicam de gente indomita reportatam, cujus antea fuerint omnia quae voluerit, quaeque antea non agnorit resistentem“; alteram, quamquam rege ob propectam aetatem absente, ejusdem nihilominus quasi numine reportatam ait „de indomita Bulgarorum juventute, de natione, cui numquam inter gladios fuga sub-

11) *M. Aurelii Cassiodori* Chronicon Cethaeo. cos. in Maxima Bibliotheca Patrum T. XI p. 1368. Quod secundae tantum de Bulgaris relatae victoriae meminit, id fortasse causae est, quod praecipue rerum Italiae rationem ducebat.

12) Athalaricus Senatui urbis Romae (*M. Aur. Cass. variar. l. VIII, 10* in *M. Bibl. patr. XI* p. 1202).

13) *M. Aur. Cass. var. VIII, 21* ibid. 1207.

*) ap. *Sirmond. I.* p. 962 sqq.

venerit numquam dubia de triumphis“. Ceterum praeter laudes verborumque pompam de gente ipsa perpauca narrat, eaque non tam visa et cognita, quam audita et fortasse lecta. Quodsi ad priorem revertamur victoriam, de loco pugnae commissae nihil *Ennodius* tradit, cumque plane ignoramus, nisi huc traxerimus verba Athalarici ad Cyprianum, supra allata, unde conjici potest, in ripis Danubii Bulgaros debellatos esse. Neque omnino ullo modo patet, utri priores aggressi sint, Bulgari an Gothi, utrum vicini Gothorum fuerint Bulgari, an ex regione remotiori infesto agmine in Pannoniam irruerint.

Quod posterius significare videtur auctor miscellae¹⁴⁾, qui hoc ipso anno Bulgaris (quos non difficile est sub Vulcanorum nomine agnoscere) easdem tribuit Gepidarum sociorum partes, quas posteriore tempore in simultatibus Gepidarum cum Longobardis susceptis¹⁵⁾ eandem gentem tenere videbimus. Quod si concesseris, pro sede certaminis cum Danubii partem haberi necesse fuerit, qua cursu medio ex septentrionibus ad meridiem conversus limitem Pannoniae constituit, vel potius altius aquilonem versus, quo solo tractu, teste Jornande¹⁶⁾, Danubius regnum Gothorum finiebat. Nec licet irruptio-

14) cf. not. 10.

15) *V. Procopius*, in *Corp. Scriptt. Hist. Byz.* p. II vol. II p. 552 sq.

16) *Jornand. de Get. orig. et reb. gest. c. 50.*

nibus eorum plus spatii meridiem versus concedere, quoniam ante inceptam Gothorum in Italiam expeditionem nullum vestigium Bulgarorum apud scriptores Graecos invenimus¹⁷⁾, neque quidquam de infestis eorum incursionibus in terras imperii audimus. Ut primum Gothi veteres Pannonicas reliquerunt sedes, Bulgaros frequentiores suscepisse videmus incursus¹⁸⁾, ita ut Anastasius muro ad tegendam Constantinopolim constructo praecipue eorum hostiles cohibere irruptiones propositum haberet¹⁹⁾. Sed et hac in re, exploratu tam difficili, momentum quoddam facere videtur, quod primam omnium provinciarum, ad Danubium, amnesque ei adfluentes sitarum, Illyricum vastaverunt, quam eandem provinciam certe, etiam Thraciam versus cursum flexuri, primo impetu percurrerant²⁰⁾. Ob quam fortasse causam majore cum cura videmus et acrioribus Romanorum custodiis in Illyrico Istri fluminis claudi transitus²¹⁾. Ceterum, unde excurrerint, viciniae Gothorum fuerint, ex

17) *Theophanes* an. 494 C. Scriptt. Hist. Byz. vol. I p. 222. Τούτῳ τῷ ἔτει καὶ οἱ καλέμενοι Βάρλαροι τῷ Ἰλλυρικῷ καὶ Θράκη ἐπιτέλχουσι πρὶν γνωσθῆναι αὐτοίς.

18) *Theophanes* an. 494, 513, 531, 532. *Marcell. Chronicon*: 499, 502, 505, 514, 517, 530, 535, cf. et *Procop.* in C. Scriptt. hist. Byz. ed. Bonn. p. II v. I p. 167 ad an. 540, quos Hunnos vocat, ac fere quotannis Romanos dicit vastasse fines.

19) Stritt. *Memoriae pop. t. II* p. 496.

20) v. *Marcell.* l. l. et *Theoph.* (l. l. p. 222).

21) *Procop.* l. l.

perlustratis hucusque fontibus minime liquet, quos quidem jam vidimus de sedibus gentis nostrae ne verbum quidem memorare. Tamen, silentibus hac de re scriptoribus, omnibusque, ut videtur, Daciae partibus certis gentibus assignatis, juvat tractum invenisse in dextra Danubii ripa, Pannoniae confini, omni titulo possessionis vacuum, quem Jornandes falso Moesiae tribuit²²⁾, numquam, ut videtur, nec Gothis nec Gepidis subditum, nec Jazygis Sarmatis, ab horum quidem sedibus Danubio divisum. Juvat meminisse, priorem illam victoriam Theodorici ita describi, ut tantum absit, unica ut appareat, ut in longa certaminum serie ultima videatur²³⁾.

Itaque si conjectando liceat, quae certo careant testimonio, supplere, Bulgaris, quae a Danubio in montes pertineant, spatia pro patria tribuenda censuerim. Quam, deficiente memoria, conjectando pristinam Bulgarorum patriam assecuti sumus, confirmat simulque novam et necopinatam lucem priscis gentis fati adhibet locus quidam apud *Paulum Diaconum* repertus, cui primus *Thunmannus*²⁴⁾, recte interpretando, verum et proprium sensum vindicavit, vimque tribuit, quae in nostrum usum converti possit. *Paulus* non secius ac Jornandes²⁵⁾ in rebus gestis Longobardorum litteris man-

22) l. l.

23) v. not. 13.

24) Untersuchungen über die Geschichte der östlichen Europäischen Völker p. 33.

25) l. l. c. IV.

dandis patria gentis suae carmina acrius secutus, memoriam nobis veterum migrationum Longobardorum, sedes quaerentium, nonnullorumque locorum, quae ex itinere attigissent, et populorum, cum quibus confluxissent servavit. Fabulosa certe historia; nihilominus, ut videbimus, nullo modo spernenda.

Ut Gothos *Jornandes*, ita *Paulus Diaconus* vel potius ipsa apud gentem praevalens fama Longobardos ex Scandinavia deducit²⁶⁾. Eos, qui in posterum Italiae imperaturi essent, perpaucos fuisse, et, fratribus duobus Ibor et Ajone ducibus, Scoringam, statim post relictam patriam occupasse narrat. Inde congressos cum Vandalis, his devictis, Muringam versus tetendisse ait, quam regionem Assipittis, qui eos impedituri essent, quominus hic sedes eligerent, fugatis per annos aliquot coluisse. Nec is finis errorum; Golandam petiverunt, indeque, quum diutius ibi commorati essent, pagos Antaibos, Bantaibos et Burguntaibos tenuisse *Paulus* refert. Mortuis Ajone et Ibor ducibus, regem sibi pracesse placuit Longobardis, qua in re fatorum gentis novorum cardo vertisse videtur. Nam inde et proprium populum effecisse apparet, et eo usos esse nomine, quod in vera historia invenitur. Nec tamen fabularum nitorem statim et omnino exuisse videntur; immo fabulis, quae de se-

26) De itinere Longobardorum v. *Pauli Warnefridi Diaconi Forojuliensis de Gestis Langobardorum* l. 1 c. 2, 3, 7, 10, 11, 13—19.

cundo eorum rege feruntur, uberrimis ornantur, inter quas adeo cum Amazonibus gloriantur se congressos esse. Flumine, quod Amazones custodiebant, vi atque armis trajecto, diutius cum Bulgaris bella gessisse videntur, quibus tandem devictis in Rugorum patriam profecti ibi consederunt, qua in terra primum certior historia eorum mentionem injicit.

Hic in referendis Longobardorum migrationibus paulum subsistamus, pauloque attentius ea nomina gentium et pagorum, quae ad propositum spectent, perlustremus, inter quae etiam Bulgaros invenimus. Atque omnium primum opera videtur danda viae, qua tetenderint Longobardi, quam diligentissime expediendae. Ergo quaeritur, unde sint profecti, quoque pervenerint. Scandiam insulam, Scoringamque regionem si, ut a proposito alienas, ex disquisitione nostra omiserimus, prima Muringa oculis obfertur. Qui eam, ante adventum Longobardorum, possederint Assipitti, qui sint, explanare et perdifficile est, et minus ad rem pertinet; Muringam certe et alibi reperimus. Est enim alterum nomen magnae patriae Albis, quam Anonymus Ravennas in ripa utraque medii Albis usque ad fines Daniae et aditum Daciae reponit²⁷⁾. Quam eandem et altera ejusdem migrationis narratio auctore Anonymo quodam Longobardo²⁸⁾, eaque planius etiam confirmat, quippe quae,

27) Anonym. Ravenn. Geogr. I, 11 IV, 18.

28) ap. Zeuss. Die Deutschen und ihre Nachbarstämme. München 1837, p. 472 sq.

Mauringam prorsus ignorans, Longobardis patriis ex finibus egressis primam sedem Scatenauge Albis fluvii in ripa tribuat. Habemus itaque, quod sequamur, iter, — memores, fluvios esse primos adeoque unicos duces populorum; neve id, praeterquam ultima necessitate coacti, omittamus, nisi forte populos temere huc illuc trahere malimus, quod pessime factum nimis saepe a viris doctis, iisque optimis, commissum videmus. Proxima, quam attingunt, terra Golanda dicitur, eadem ac *Γαλίνδαι* (*Γαλιδανῶι*) Ptolemaei²⁹⁾, quam gentem in dextra Vistulae ripa collocat; ab oriente Gythonum Prusicam gentem Galinditarum invenimus, in dextra Vistulae ripa inter hunc fluvium, et Dreventiam (Drewens) et Narevam³⁰⁾ habitantium, quos nequitiam dubium est eosdem esse ac *Γαλίνδας* Ptolemaei. Namque et eorum ab oriente vicini Sudovitae, ejusdem stirpis gens, praeclearum nequaquam fugerunt geographum, ab eo sub nomine *Σουδινοῖ* ab eodem latere Galinditarum repositi. Quodsi, quas Ptolemaeus huic genti sedes tribuit, cum posterioribus non omnino convenient, id non admodum mirandum, neque dubitandum, eademne diversis, quamquam finitimis, locis gens sit intelligenda. Multum enim vagatos esse Galinditas constat, quorum coloniam longius ad orientem reperimus super *Protvam* et *Ugram* fluvios, inter medios Slavos Radimizes (*Радимичи*) Via-

29) III, 5.

30) Voigt. Geschichte von Preussen I, 496.

ticenses (*Вятичи*) et Novgorodenses³¹⁾. Hic, nihil obstat, quominus et illam, de qua supra egimus, Golandam ponamus; quousque ex ripis Albis tetendisse Longobardos nullo periculo illius, quod modo indicavimus, peccati affirmari potest. Nam Mauringa, ut vidimus, totam dextram Albis ripam occupat, nomine sine dubio a terrae natura sumpto³²⁾.

Quin etiam eidem adscribamus Silesiae tractus certe ad meridiem spectantes. — Ad quam Longobardos, quum adverso Albi ad saltus invios Bohemiae pervenissent, iter deflexisse, perque hujus regionis vastos et fertiles campos, nec non interdum fluviorum, quibus permultis irrigantur, auxilio usos, tandem Vistulam attingisse, nihil inconcinnum, nihil a vero alienum habere videtur.

Atque propius etiam primae hae Longobardorum sedes altera alteri accesserint, si Rugulandam, quam hoc loco variam etiam lectionem praebent codd.³³⁾, reponere maluerimus. Tum Rugorum habebimus terram, ad Viadrum sitam, jam tunc a veteribus relictam cultoribus, utramque priorem Longobardorum sedem continuam. Hanc in regionem (sive Golandam, sive Rugulandam nominare libet) postquam pervenerunt, tribus cum genti-

31) Соловьевъ: Исторія Россіи съ древнѣйшихъ временъ т. I. Москва 1851, стр. 77.

32) Maur-mor, terra pinguis palustris cf. Zeuss. I. I. p. 472.

33) v. Murator. I. I. I p. 413, n. 93.

bus³⁴⁾ Longobardos concurrisset vult *Paulus*, quorum nomina, quamvis depravata, possunt tamen expediri. Antaibos et Bantaibos eosdem esse ac Slavos satis constat³⁵⁾; quae non sunt nisi duae nominis formae, quo antiquissimo illi a peregrinis dicuntur scriptoribus³⁶⁾ — Burgundaibos, nominis similitudine inducti, Burgundiones significare olim voluere, quod tamen non solum vetant rationes temporum et locorum, sed ne ipse quidem *Paulus* suspicatus videtur, quum pagi cujusdam nomen censeat fuisse, Burgundionum certe non ignarus. Bulgaros illo nomine dici interpretatur, idque jure, *Thunmannus*³⁷⁾, locos quosdam *Prisci* et *Agathiae*, de quibus infra dicemus, cum hoc loco *Pauli* jungendo. Haec dum tenemus nomina gentium, quaeritur, ubi ipsae sint collocandae? nusquam certe alibi, nisi in proxima ejus regionis vicinitate, unde se profectos hos etiam pagos prae se ferunt Longobardi tenuisse. Quae utrum Golan-
da an Rugulanda sit, parum interest; id certe liquet mediis definiri Viadro Vistulaque. Nec quidquam loci relinquatur, de quibus quaeritur, gentibus, nisi inter haec flumina Carpathosque montes, quum ultra Vistulam Venedi

34) Populos, non pagos tantum his significari nominibus, vix videtur monendum.

35) *Safarik* l. l. I. 131 sqq.

36) Venedi et Antes; utrumque nomen idem esse, arbitratur *Safarik*, ibid. p. 82 sqq., nonnullis codd. deest Bantais v. *Murator*. l. l. n. 94.

37) l. l. p. 33.

(ergo et Bulgari, quos modo his cognovimus conterminos) nullo modo proferri queant³⁸⁾, multoque minus quocunque inferius deferri possint. Unde fit, ut minime erremus, si Venedis et Bulgaris, cum quibus, qui Golan-
dam colebant, Longobardi dimicarunt, latos Silesiae atque Lusatae campos, et qui juxta superiorem Vistulam sint, tribuamus, Bulgaros vero aliquanto fortasse altius, usque in septentrionales Carpathorum radices, habitavisse dicamus. — Atque eos his ipsis in montibus eorumque latere utroque et adjacentibus regionibus quaerendos esse, quam clarissime ostendunt, quae de Longobardis cum Bulgaris (jam hoc nomine allatis) hostiliter congressis habet *Paulus*. — Quod bellum, jam supra vidimus, alteri continuum fuisse, quod Longobardi cum Amazonibus gesserint, eosque statim, trajecto harum flumine, in Bulgaros incidisse. Quodsi viam semel susceptam gentium locorumque nomina subtilius explorandi, errantiumque Longobardorum vestigiis insistendi, hucusque sequuti sumus, num ea decedamus gradumve referamus, muliebris agminis vano percussi terrore? Quin potius et Amazones, ut proposito nostro favcant, cogimus?

Revertamur ad Muringam, aptam, ut videtur, quae caput censeatur totius migrationis; qua ex terra (imprimis, ubi Longobardos ad radices montium, quibus occidentales Bohemiae clauduntur fines, reliquimus), per uni-

38) *Safarik* l. l. I p. 67.

versam sinistram Albis ripam inventa, profecti et Vencos Bulgarosque superiorum Viadri Vistulaeque accolas devicerunt, et Rugorum ad patriam tetenderunt, ubi demum res suas regni firmioris instar primum ordinarunt. Rugorum patriam in septentrionali Danubii ripa sitam fuisse satis constat ³⁹). Quaeritur jam, adverso Albi moventes, Danubiumque, ubi nunc Austria est, petentes quam necesse sit transierint terram? Certe Bohemiam. — Hanc eandem, quam Baiam nominat, etiam Muringae partem esse Ravennas docet Geographus ⁴⁰). Quae, undique altis septa montibus, non nisi perpaucis introiri potest faucibus, duabus tantum ab occasu, quarum altera, Kulmensis ⁴¹), in ipsa fere via panditur, quam Longobardos secutos esse, necesse est. At, inquis, Bohemiam apud scriptorem nostrum frustra quaeres. Certe, si nomen desideretur disertum, nihilominus terra ipsa nequaquam omnino silentio praeteritur.

Contra *Paulus* hic memorat rem, quae earum est, quibus semper animos alliciendi peculiaris vis inesse videatur — Amazones dico. Est enim fluvius Amazonum nullus alius, nisi Moldava, quae Longobardis omnino traji-

39) cf. si libet *Zeuss*. l. l. p. 485.

40) v. sup. not. 27.

41) cf. *F. Palacky*, *Geschichte von Böhmen*, Prag. 1836, v. I. p. 6.

cienda erat; quum sola ex Moravia pateat Rugilandae aditus ⁴²).

Quam terram, mythico utens sermone, significat *Paulus*, eam proprio, et historico vocabulo Anonymus ille scriptor Longobardus appellat ⁴³), quum Saxonia et Patispruna (Paderborn) egressos Longobardos continuo cum Beovinidis manus conseruisse dicat, quod nomen saeculo IX. (quibus proximus aetate vixit hic auctor) interdum Bohemis (Cechis) inditum fuisse, compertum habemus ⁴⁴). Et optimo jure Amazonum vocari potest Moldava; quippe ad quam sedes fuerit et regni Libussae, et belli virginalis, in cujus ipsius ripa, ne id quoque monumenti in posterum desit muliebris dominationis olim toleratae, superbum quondam Virgineum ca-

42) Constat, et montes, quibus Bohemia a Moravia dividitur, minus asperos esse, et Moraviae partes meridiem spectantes cum superiore Austria adeo intime, ex propria utriusque indole, esse junctas, ut unam et continuam efficiant regionem, hocque a latere Moraviae deesse praeter Danubium fines natura constitutos. Quam ob rem regnum Moravicum, quo tempore maxime floruerit, regiones a dextra Danubii ripa, a Manhardensibus montibus usque ad montem Tatram continuasse apparet. Cf. *F. Palacky* l. l. p. 7, 107.

43) v. supra n. 28.

44) v. *Chronicon Moissiacense* an. 805 ap. *Pertz*. *Monumenta Germaniae* t. II, p. 258. *Annales Xantenses* an. 846. „Eodem anno ivit *Ludevicus* de Saxonia contra Vinidos ultra Albiam. Ipse vero cum exercitu suo contra Boemannos perrexit, quos nos *Beuwinitha* vocamus.“ — *ibid.* p. 228.

strum (Dewin — Mädchenburg) positum fuerit, altis splendens turribus moenibusque munitum firmissimis⁴⁵).

Cognito, quae sit, ubique sita terra Amazonum, nihil difficultatis erit, quin et Bulgaris, statim post nominatis, sedes suas adsignemus. Nam liquet Bulgaros cum Longobardis ultra Moldavam in patentibus Moraviae campis congressos esse. Alterum hunc, ubi Bulgari apparent, locum cum priore si contulerimus, necesse erit concludi, alterum cum altero conjunctum fuisse. Quaeritur, quo vinculo? Certe Carpathorum, unde, more montanorum, interdum decurrentes, campos Silesiae et Moraviae infestos reddebant.

Exploratam itaque habemus priscam Bulgarorum patriam, qua in re sententia nostra confirmari potest vel posterioribus Longobardorum errantium fatiis. Nam usque ad tempora Alboini, qui Bulgarorum manum secum traxerat in Italiam, nusquam amplius Bulgarorum reperiuntur vestigia. Nempe, trajecta Moldava, collibusque non admodum asperis, quibus Moravia a Bohemia divi-

45) Hanc quam maxime peculiarem gentis fabulam, nulli (nec mirum) omittunt patrii annales v. *Cosmam*, ap. *Fr. Palacky* l. l. p. 84—92. Cf. etiam *P. Gelasii Dobneri*, Monumenta historica Boemiae. (Pragae 1774) T. III, p. 43, 74 sq. 79 sq., *W. Hagek* a Liboczan, Annales Bohemorum (a P. Victorino a *S. Cruce* ed.) (Prag. 1773) p. II. p. 110—149 (Libussae ejusque sororum gesta) p. 206—249 (Vlasta et puellae, quas secum duxisse fertur, quae moverint bella). Chronicon rhythmicum Dalemili, etc.

ditur, meridiem versus tetenderunt Longobardi, Danubii sinistram occupaturi ripam. Ergo usque in Moraviae tractus ad septentriones vergentes, nec ultra, quam Bulgari occupabant, terra, pertinebat. Hic igitur in Carpathorum occidentalibus brachiis, a finibus Moraviae ad fontes Viadri et Vistulae, dubium non est sedisse quondam Bulgaros; hinc excursions fecisse, hinc et Gothicam petiisse Pannoniam, id quod supra vidimus.

Tempus, quo nobis, quos vidimus, offeruntur Bulgari statuere quamquam satis difficile est, potest tamen conjectando ferme definiri. *Paulus* quidem nullam temporum rationem, praeter regum successionem, iniit; ultimus tamen annus migrationis haberi debet 487. Hoc enim anno Odoacer Rugorum vastaverat patriam, qua jam vastata Longobardi, idque sub quinto rege, potiti sunt⁴⁶). Duo tantum Agelmundus et Lechu quot annos regnarint, affert, priori XXXIII annos tribuens, LX alteri — quos jure aetates hominum, vetustissimam temporum notationem, indicare censem⁴⁷). Qua re innixi bellum cum Bulgaris in Moravia gestum, in quo primus rex

46) *P. Diaconus* l. l. I c. 19.

47) Tria aeva 100 effecisse annos apud veteres, docet *Herodotus II*, 142. 30 annos apud Germanos aevum aequasse v. *Grim. K. M.* Die Lebenszeit, et die Boten des Todes. Numerum 40 in deliciis apud complures populos fuisse satis constat, sic apud Russos; calculum praebuisse Anglis-Saxonibus v., si tanti est, *Lappenberg*, Geschichte von England I, 133, 139, 231, not. 1.

Agelmundus cecidit, ad annum p. Ch. n. circiter 367 vel 378 referre potuerimus. Priores vero Bulgaros, quos supra vidimus sub nomine latere Burgundaib, quum illo tempore nondum reges habuerint Longobardi, aliquanto aetate priores esse, manifestum est — ita ut ad initium IV. pertineant saeculi ⁴⁸).

Rationes, quas inivimus, conturbatura minantur, quae supra de Amazonibus diximus. Nam virginali, quod Amazonum significare nomen demonstravimus, bello computationem quandam subjici temporum notum est, ita ut ad annum p. Ch. n. 710 pertineat. Re ipsa vero non est nisi vana chronologiae species, nec, si quid omnino valet, ad quidquam spectat aliud, nisi ad conditum Premyslidarum imperium ⁴⁹). Quod novo rerum ordini initium posuit, ita ut Vlasta, ejusque sociae non tam primam, vel unicam, quam potius ultimam muliebrem rebellionem, id est ultimam priorum turbarum eruptionem significant.

Ne dubitet quis, tam mature, jam IV. saeculo, fue-

48) Quos supra obtinuimus, numeri non omnino congruunt cum iis, qui in Prosperi Aquitani inveniuntur Chronic. ad ann. 379 Ausonio et Olybrio Coss., Ind. VII „Longobardi, ab extremis Germaniae finibus Oceanique protinus litore Scandiaeque, insula magna, egressi et novarum sedium avidi, Iborea et Ajone ducibus, Vandalos primum vicerunt.“ Sed hic locus non satis videtur genuinus. Nec hoc posteriori aevo Vandalos in Germaniae partibus septentriones spectantibus reperies. Cf. *Zeuss*, l. l. p. 447.

49) cf. *F. Palacky* l. l. p. 85, *Safarik*, l. l. § 39.

rintne in Bohemia, qui nunc cam incolunt, Slavi, impediunt vel eae, quas in lingua sua conservarunt, finitimorum appellationes. Hodie etiam Silingos (Slezi) vocant, quos ad septentrionem habent, Austriam — terram Rakatarum (Rakausi), Risenbergensesque montes Kor-kontorum (Krkonoše) ⁵⁰), quae nomina jam Ptolemaeus eaque ibidem ⁵¹) habet, quaeque IV., et initio V. saeculi ex historiis omnino cesserunt. Ut ad Amazonum nomen, idque ultimum, revertamur, fortasse ob eximiam libertatem juraque, quibus praeceteris Slavicae semper usae videntur mulieres, per ludibrium fuit impositum. Nec ullum aliud proprium ipsius gentis nomen remotioribus illis temporibus, id ne fieret, obstabat, quoniam nullum omnino tale vetustissima gentis carmina memorant ⁵²).

Eandem appellationem etiam posterioribus extitisse aetatibus, docet vel ipse *Paulus*, quum affirmet, suo etiam tempore, in interiori Germania, fuisse Amazonum terram ⁵³). Pariter et *Alfredus*, apud quem Maegdhaland legitur, nomen istud haud ignorat ⁵⁴), hanc terram ibidem, in Bohemia, reponens. Hoc inde liquet, quod regionem Maegdhaland conterminam Horitis (Horithis)

50) cf. *F. Palacky* l. l. p. 68, sq.

51) II, 11, 18, 20, 26.

52) cf. *W.A. Swoboda*, in *Kraledvorsky Rukopis*, Prag. 1829, p. 6.

53) l. l. I c. 15.

54) Or. p. 20, v. *Zeuss*, l. l. p. 610.

facit, quo vocabulo vel Carpathi vel Chorwati, antiquissimi et ipsi Carpathorum accolae⁵⁵⁾, dici putandi sunt.

Sed regrediamur ad Bulgaros. Hoc nomen, disertis scriptum litteris, ante IV. saec., in occidentalibus certe partibus, vix invenias; si vero alteram ejusdem nominis formam (Germanicam fortasse) tenere placuerit, vestigia gentis iisdem in regionibus longius usque in tempora Ptolemaei et ultra etiam persequi poterimus. Proximo inde tempore nominantur a *Cl. Mamertino*, in panegyrico Imperatori Maximiano dicto. Qui Burgundios a Gothis penitus deletos scribit⁵⁶⁾ (nimirum exornatius quam verius) circiter 286 an. p. Ch. n. Vetat Gothorum mentio Germanicos et hic suspicari Burgundiones, quos ipsos, longius a Gothis remotos, eodem fere tempore, Alamannorum campos Rhenum adjacentes occupasse vult idem *Mamertinus*⁵⁷⁾. Diligentissime contra, invita nominis similitudine, gens utraque videtur discernenda esse, id quod intellexerat *H. Valesius*, qui quidem Alamannorum, Burgundiis sociorum, corruptum esse nomen ratus in Alanorum mutavit⁵⁸⁾. Triginta ferme vel amplius annis ante eosdem, tunc quidem Gothorum socios, invenimus,

55) *Const. Porph.* de adm. Imp. in C. Scriptt. Hist. Byz. ed. Bonn. vol. III. p. 143.

56) II, c. 17 in XII Panegyr. vett. ed. a *Ch. Cellario*. Halae 1703, p. 51.

57) *ibid.* p. 52.

58) *ibid.* p. 51 n., cf. *Zeuss*. I. I. p. 466.

qui, Gallo et deinde Galliceno imperantibus, Romanos lacessebant, a *Zosimo*⁵⁹⁾, qui harum nobis auctor est incursionum, Danubii accolae vocati. Qui locus, quamvis non satis accuratus, idoneus certe est, qui nos Burgundiones Germanicos intelligere vetet.

His tempore proximi adveniunt Burgundiones, quorum memoriam nobis *Jornandes* servavit⁶⁰⁾ quosque cum fatis connectit Gepidarum. Refert enim a Fastida Gepidarum rege devictos, eorumque regionem illi subjectam. Quae qualis fuerit, ipse declarat Fastida „inclusum se montium queritans asperitate, silvarumque densitate obstrictum.“ Quam Burgundionum montanam regionem ab eadem parte petiverunt Gepidae, unde profectis Longobardis Bulgaros primum occurrisse supra vidimus. Nam et illi, postquam insula vadis Vistulae circumdata⁶¹⁾, ubi diutius remorati erant, excesserunt novas petitori sedes, terram Burgundionum, adverso nimirum et ipsi flumine tendentes, primam attingunt. Usque ad fontes Vistulae pervenisse, asperi ipsi ostendent montes, quos conqueritur Fastida. Quibus in montibus,

59) ed. *Imm. Bekker*. Bonnae 1837, p. 26, 30. Οὐρουγούδους eos nominat, quae forma proxime accedit ad illud Burgundaib, apud *Paulum Diaconum* inventum.

60) *Jornand.* I. I. c. 17.

61) Vividariorum eam dicit *Jornandes*; quam partem Gollandae effecisse a vero non admodum fuerit alienum, fortasse ad meridiem spectantem, ubi et nunc inde a Varsovia secundo fluvio palustris invenitur regio.

in Carpathis nempe, regnum, quod expugnavit, Burgundionum situm fuisse, non possumus quin statuamus. Pertinebat fortasse longius in orientem, per totam Galiciam usque in Transsylvaniam, quum Gepidarum post expugnatam Burgundionum terram regnum usque ad fines imperii Gothici occidentales patuisse appareat. Nam Fastida, simul ac devicit Burgundiones, Gothos invasit, qui tunc omnes uni parebant regi. Transsylvaniam indicare videtur locus (i. e. regio) Caucaladensis, „altitudine silvarum inaccessus et montium“, quem Ammianus Marcellinus⁶²⁾ in occidente a Visigothis reponit. Caucaladensis satis clare germanicum Hochland sonare videtur⁶³⁾, quam regionem, praeterquam in Transsylvania, frustra quaeres. Fastidam cum Ostrogotha rege manus conseruisse, narrat Jornandes, Ostrogotham vero aequalem fuisse Imperatorum Philippi et Decii⁶⁴⁾, ita ut Burgundiones illi, i. e. Bulgari, ad medium circiter III. pertineant saeculum. Nec *Ptolemaeum* fugerunt, et quidem, quod facile est demonstratu, iisdem montanis sedibus. Qui ab Venedico pergens sinu statim infra Venedos⁶⁵⁾ juxta Vistulam Gythones reponit, deinde Finnos (*Φίννοι*) com-

62) i. e. XXXI, 4. a Sarmatis occupatum refert, qui et ipse Burgundiones i. e. Bulgaros fortasse significant.

63) cf. *Zeuss*. I. I. p. 410.

64) *Jornand*. I. I. c. 16.

65) III, c. 5, 20.

memorat et sic porro adversa semper Vistula usque ad Avarenos (*Αύαρηνοὶ ἢ Ἀβαρηνοὶ*), et Ombrones, quos in ipso Vistulae fontibus collocat, ad montesque pervenit Carpathos. Inde a fontibus Vistulae profectus, a primis hic sitis Anartophractis usque ad ultimos Bessos, quos diserte Carpathorum accolae dicit (in orientalibus scilicet horum radicibus positos) alios quattuor recenset populos, et, fere in mediis Carpathis, Burgiones (*Βαργύωνες*) ab oriente igitur Vistulae fontium nominat. Vestigiis itaque, hisque satis, ut videtur, manifestis instando in II. p. Ch. saecul. eveci quum simus, tempus videtur subsistendi, nisi ad gentem nostram et Urgos (*Ούργοι*) Strabonis⁶⁶⁾ referre voluerimus, eique priorem etiam aetatem tribuere, ut ad I. saeculum aerae nostrae et altius pertineant. Sed jam sufficere videntur, quae attulimus, ad intelligendum, quam vetusta sit Bulgarorum in Carpathis et locis adjacentibus habitantium memoria, ita ut non admodum erremus, si iis etiam aboriginum harum regionum tribuerimus partes. Ceterum Bulgaros postero tempore migrationibus excursionibusque in alias regiones delatos (ut infra videbimus) Carpathos reliquisse satis constat, nullis ipsorum, vel perpaucis relictis, qui inde ab extremo ferme VII. saeculo pristinas illas patrias sedes retinerent. Nec mirum est,

66) quod v. c. *Zeuss*. I. I. p. 695 facit.

quum in dies rarescerent, memoriam istorum aequae evanuisse, vestigiaque exploratu difficiliora existere.

Pauci illi relictis lateant fortasse in gente illa perobscura, Fergunna, aliter vix explicanda. Appellatur ea in triplici expeditione a Carolo Magno an. 805 adversus Bohemos suscepta⁶⁸). Namque, dum priores duo exercitus ab occasu Bohemiam feruntur petiisse, Saxones, quorum tertius erat, Sala et Albi transmissis, „super *Werinofelda* et *Demelcion* tetendere et tunc super Fergunna perrexerunt.“ *Werinofelda* Dessaviam denotare secundoque vocabulo Milcenos Lusatae dici inter omnes convenit⁶⁹). Ex quo itinere exercitum illum patet ab oriente Bohemiam petiisse, a partibus nimirum Moraviae, ubi jam supra Bulgaros invenimus. At, inquis, nomen nimis a gentis appellatione abhorret. Certe; nihilominus tale est, in quo, quamvis vitiato, formam tamen Burgundiones (Burgun, Fergen) inesse, non negetur. Ad idem saeculum IX. pertinent, quae Geographus quidam in XI. saeculi codice, qui in bibliotheca Monacensi servatur⁷⁰), de Bulgaris prodit. Slavicas perillustrans gentes, adversoque, ut manifestum est, Albi movens, in Bohemiam pervenit, indeque continuo in Moraviam profectus, his regionibus peragratis, Vulgariorum (i. e. Bulgaros) attingit, eandem secutus viam, quam su-

68) Chron. Moissiac. ap. *Pertz*. I. I. p. 258.

69) cf. *F. Palacky* I. I. p. 100. *Zeuss*, I. I. p. 132, 363.

70) *Zeuss*. I. I. 599, sqq. *Safarik* I. I. I p. 63, II p. 213.

pra jam habuimus Longobardicae migrationis. Nec mirandum, quod immensam Vulgariorum jactat fuisse regionem. Etenim duas Bulgarias in unam cum confudisse apparet, montana illa et prisca in Carpathis cum altera circum Danubium sita, quae IX. potissimum saeculo floruit, permixta. Id manifestum reddit Moraviae iterum post Vulgariorum regionem repositum nomen, quod quidem de altera Bulgaria⁷¹) est accipiendum.

Sed jam tempus videtur, hanc regionem, aequo fortasse minus excultam, relinquere, vestigiis, satis quantum crediderim ad propositum, exploratis, nec tamen cunctis penitus perquisitis⁷²). Quin hodie etiam his in regionibus Bulgarorum olim incolentium monumenta exstant palam loquentia. Exstat Moraviae oppidum Bulger in

71) Quae et inferior dicitur cf. *Safarik* I. I. II p. 211.

72) Omnia, huc pertinentia, perscrutari nec ausim, et tempus vetat. Ne denegetur in notas redigi, in *Vilkinasaga* *Borgaros* (i. e. *Bulgaros*) *Veleticis* *Slavis*, *Viadri* *Alhisque* *accolis*, finitimos dici cf. *Safarik* I. I. I p. 131, II p. 553. Nec non fortasse de his, quos adhuc habuimus, *Bulgaris* intelligenda sit *Βαγβάρεια* illa *Constantini Porphyrogeniti*, quam *Zeuss* quidem I. I. p. 609 *Bavariam* esse affirmat, id tamen, ut videtur, minus recte. Nam *Constantinus Βαγβάρειαν* infra *Belochrobatos* reponit (de adm. Imp. ed. *Im. Bekker* p. 143), hos vero ultra *Ungariam* collocat, *Serbisque* non baptizatis, quos notum est ab occidente *Salae* totam, quae nunc exstet, occupasse *Saxoniam*, finitimos facit. Certe admodum depravatam nomen, tamen propius videtur forma *Wurgari* accedere, quo vocabulo nostrae aetatis *Graeci* *Bulgaros* appellant. Quod nomen apparet et ante usitatum fuisse. Cf. *Safarik* I, p. 131.

occidentalibus Carpathorum radicibus; exstat vicus ejusdem nominis Lipsiensis circuli ab occidente Albis situs; exstat et celeberrimum monasterium Bulgar in ripis Danubii in Austria superiore positum. Quae nomina haud dubie demonstrant, sedisse, adeoque praevaluisse Bulgaros, ubi, quae illis utantur, exstructa sint monumenta. In Austriam Bulgaros ex Pannonia, in qua VII. saeculo habuerunt sedes, duci fortasse licuerit. Verum in duas illas, quas priores diximus, regiones, quippe quae Carpathis tamquam subjectae sint, estne verisimile aliunde descendisse Bulgaros?

Priscam quum indagaverimus Bulgarorum in occidente patriam, evidentius uti videtur demonstratam, quam quae possit temere negari, jam nihil obstat, quin, in proposito manentes, ad orientales transeamus. Ante tamen opus videtur perlustrari, quae de iisdem occidentalibus Bulgaris Byzantini habeant scriptores, quum et molem Bulgaricam praecipuam imperium Orientis passum sit, imprimisque cum ejus damno fines suos Bulgari dilatarint. At in his statim apertum est, Bulgarorum nomen non nisi posteriore tempore apud Byzantinos inveniri rerum scriptores. Qui VI. saec. florebant, quod maxime, Marcellino et ipso sexti saeculi scriptore teste, Bulgaricis flagrabat incursionibus, nominis hujus omnino ignari videntur fuisse. Primus Theophylactus Simocatta, sequenti qui vixit saeculo, Bulgaros nominat. Ante quem Hunnorum praecipue sub nomine apud Byzantinos latent, nec fuisse certo sumi queat, nisi Marcellini, et quorundam alio-

rum occidentalium scriptorum, qui Bulgarorum vocabulum crebrius habeant⁷³⁾, auxilio. Latent etiam sub nomine Cotrigurorum et Utigurorum, id quod jamdudum a doctis animadversum⁷⁴⁾ ipsi Byzantini plus minusve diserte indicant, usque ad S. Nicephorum, apud quem primum absolutam et perfectam genealogiam harum habemus gentium, ita ut cognatae inter se appareant. Nec nobis, quod jam in praefatione monuimus, res gestas Bulgarorum non scripturis, opus videtur omnes excursiones easque anxio et sollicito referre animo, quas in fines imperii fecerint, quasque in Byzantinis reperiamus annalibus. Quas res satis erit in notas redigi⁷⁵⁾. At Cotrigurorum et Utigurorum in nominibus non abs re videtur paulisper commorari. Nam quibusdam de causis permagni videntur. Etenim eorum tres praecipuae, quibus Justiniani ejusque successoris regna vexarint, excursiones a totidem scriptoribus, hisque, qui merito inter principes Byzantinorum (de *Procopio*, *Agathia*, *Menandro* loquor) referantur, descriptae sunt; idque,

73) cf. *Thunmann*. l. l. p. 69, 71, 80.

74) quorum ut quosdam indicemus, (videntur nempe omnes consentire) v. *Schloez*. *Allgemeine Nordische Geschichte* p. 358, *Thunmann*. l. l. p. 32—34, *Engel*. *Geschichte von Bulgarien in historia universali Halensi* p. XLIX, p. 255 etc. Sic, ut id unum afferamus, *Victor Tununensis* Episcopus, qui an. 560 ipsa Constantinopoli degebat, hos utrosque uno Bulgarorum nomine complectitur.

75) quod jam supra n. 18 fecimus; nonnullas alias, quum occasio tulerit, ipsi innectemus dissertationi.

quod et praecipuum est, tali modo, ut videantur omnia, quae adhuc simus consecuti, funditus sublatum iri. Quae contra nequaquam hanc speramus subitura sortem, immo, quae hoc minabantur, complura nobis et gravissima, quibus, quae diximus, confirmentur, sunt allatura. Sed pergamus ad rem.

Prima horum novorum hostium, vel potius veterum, novis sub nominibus latentium, irruptio ad an. 554 pertinet⁷⁶⁾. *Procopius*, ejus incursionis testis⁷⁷⁾, Gepidas refert, quum timerent, ne Longobardis hostibus suis opem ferrent Romani, Cuturgurorum⁷⁸⁾, quos Hunnos fuisse contendit, principem Chinialum, missis legatis, contra Romanos excitavisse, inque horum fines misisse. Nec suis obstitisse Justinianum armis, sed, quum jam fere omnia Cuturguri vastavissent, ad eos repellendos auxilio Uturgurorum usum esse narrat, qui Cuturguros, atroci commissa pugna, tandem vicerint. Cuturguros et Uturguros duas fuisse Bulgarorum tribus quum viderimus, nihil habemus, quod sedes gentis, quas supra indagavimus, impugnet. Gepidas enim in Dacia, Longobardos in Pannonia, utrosque terrarum ipsarum situ, montanam illam vicinam habuisse gentem, necesse

76) Regni Justiniani annis XXIV peractis. cf. *Procop.* l. I., v. II p. 536.

77) *Procop.* l. I. p. 552 sq.

78) Καταγγέρων, Οὐταγγέρων scripturas in textum receperunt. Variæ exstant Καταγγέρων, Οὐταγγέρων lectiones. Quae nunc nobis non tanti sunt, infra ad easdem regressuris.

est, inde et socios fecisse bellorum, quae inter utrosque tam vehementia exarserunt. Nec Longobardorum societatem despexisse Bulgaros apparet, quum validam eorum manum Alboinus etiam secum in Italiam duxisse feratur⁷⁹⁾. Certe omnia satis commode inter se conveniunt. Unum tantum impedimento est, idque sane gravissimum, — ipsius *Procopii* verba; quae, pariter ac similia posteriorum quorundam scriptorum, imprimis causae videntur fuisse, cur Bulgari universi ex regionibus trans Tanaim positae traherentur, iidemque ante medium circiter V. saeculum in occidente habitasse negarentur. Revera apparet quidem *Procopium* tale quid sensisse. Anno XXI. imperii Justiniani legatos Tetraxitarum commemorat Gothorum, qui metuerint vicinos Uturguros Hunnos, quos pariter atque Cuturguros (a duobus fratribus vult oriundos esse) in utraque Tanais collocat ripa, ea ratione, ut Cuturguri cis siti sint⁸⁰⁾. Nec legationem Gothicam, nec barbarorum, quas modo habuimus, excursiones negare unquam ausim. Et tunc etiam in adjacentibus Tanai regionibus certe fuisse, qui eodem, vel simili uterentur nomine, infra videbimus. Sed eosdem fuisse, atque qui Romanum vastaverint imperium, id minime affirmandum videtur. Nam omnium primum vetat, ut videbimus, locorum ratio. Ipsum, si placet, audiamus *Pro-*

79) v. *P. Diac.* l. I. II c. 26.

80) l. I. p. 474—481, 552.

copium ⁸¹⁾: „Quoniam acribus Romanorum custodiis in Illyrico et Thracia claudebatur Istri fluminis transitus, illi (Gepidae), qua oram oppositam spectant, hos Hunnos (Cuturguros), Istro trajecto, in Romanorum sedes induxerunt.“ Quaeritur, quid sibi, qui a Tanai venirent, de remotioribus Illyrici voluerint finibus, proximo quoque sine dubio transitu Danubii usuri, ut statim Moesiam, proxime ostiis Danubii sitam, invaderent, eamque indefensam, adeoque cultoribus prope nudatam ⁸²⁾? Nonne Illyrici injecta mentio ejus potius monet viae, quam Bulgaros, in terras imperii incursantes, secutos jam supra vidimus? Danubium transvecti sunt haud dubie ibidem, ubi et Slavi transvehi auxilio Gepidarum solebant ⁸³⁾. Qui locus non potest quin idem sit, ubi celebrer quondam pons stetit Trajani, jam tunc temporis collapsus et fluminis alluvie dirutus ⁸⁴⁾, inter utramque, quae hodie dicitur, Orsoviam in confinio Ungariae et Valachiae. Hucusque igitur, ubi Danubius vix factus placidior, a turbido cursu, scopulis rupibusque vexatus, tandem requiescit, Bulgaros credamus tetendisse, qui a Tanai venerint, spreto inexplicabilem ob causam

81) l. l. p. 552.

82) cf. *Agath.* in C. Scriptt. hist. Byz. p. III, p. 301.

83) *Procop.* l. l. p. 591.

84) Quem solum a Danubio in Daciam Gepidarum aditum Bontam vocat *Jornand.*, l. l. c. 12. De ponte ipso, quem dirutum denuo muniverit Justinianus, v. *Procop.*, de aedificiis l. l. vol. III, p. 288.

proximo Danubii transitu, eoque facillimo in summo Danubii delta, inter Ismaël et Ssakdschi? Hoc eosdem a Transylvania venientes usuros videbimus, hoc et Russicas victrices legiones, in Turciam ad consuetos prope-rantes triumphos, plerumque usas cernimus.

At transeamus ad secundam harum gentium irruptionem, apud cujus testem *Agathiam* easdem nobis, ubi de Tanaitica eorum loquitur origine, dubitationes videbimus occurrentes. Anno 558 dicitur ab *Agathia* ⁸⁵⁾ Zuberger, dux Hunnorum Cotrigurorum ⁸⁶⁾ Danubium congelatum transgressus, in Thraciam irrupisse. Ibi vero diviso exercitu, alteram ejus partem in Graeciam misit, alteram in Chersonesum Thracicam, dum ipse cum validissima manu Constantinopolim tendit, sedem ipsam imperii sublaturus. Inde a Belisario victus vique ingenti auri flexus, nec non fortasse et Utiguros ⁸⁷⁾, qui nunc etiam socii appellantur Romani ⁸⁸⁾, reformidans, tandem recessit. Nec diutius in ipsa remoremur expeditione inque atrocitatibus, quibus eos debacchatos esse dicit *Agathias*. Majoris ad propositum momenti ea videntur,

85) C. Scriptt. hist. Byz. p. III p. 301 — 331.

86) et hic codd. variam Κοτρίγγοι praebent lectionem.

87) Οὐτίγοι alia lectio.

88) Quod, omissum ab *Agathia*, v. ap. *Menandr.* ad eund. an. l. l. p. 345. Novum consanguinitatis argumentum praebet, quod, quamvis urgente Justiniano, noluerunt tamen in Cotriguros arma movere.

quae de gentis ortu, eademque quadrifariam divisa idem tradit scriptor. Cujus haec sunt verba ⁸⁹⁾: „οἱ Οὔννοι τὸ γένος, τὸ μὲν παλαιὸν κατῴκουσιν τῆς Μαιώτιδος Λιμνῆς τὰ πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον, καὶ ἦσαν τοῦ Ταναΐδος ποταμοῦ ἀρκτικώτεροι. — Οὗτοι δὲ ἅπαντες κοινῇ μὲν σκύθαι καὶ Οὔννοι ἐπωνομάζοντο, ἰδίᾳ δὲ κατὰ γένη, τὸ μὲν τι αὐτῶν Κοτρίγυροι, τὸ δὲ Οὔτρίγυροι, ἄλλοι δὲ Οὐλτίγυροι⁹⁰⁾, καὶ ἄλλοι Βουρούγουνδοι.“ — Videmus itaque et *Agathiam* de gentis origine idem ac *Procopium* sentire. Cui, id quod causae erat *Agathiae* potius de eadem re quam *Procopii* exscribendi verba ⁹¹⁾, praestare videtur et brevitate et rerum cognitione. Nec cum *Procopio*, cujus tamen historiam continuat, omnino convenit. Ita verbi causa primum harum gentium per Tanaim trajectum aetate priorem facit. Burugundos usque ad imperatorem Leonem celebres tradit exstitisse: ἡμεῖς δὲ οἱ νῦν⁹²⁾ οὔτε ἴσμεν αὐτοὺς, οὔτε, οἶμαι, εἰσόμεθα, τυχὸν μὲν διαφθαρέντας, τυχὸν δὲ ὡς πορξωτάτω μεταστάντας. —

Haec verba *Thunmannum*⁹³⁾ induxerunt, ut hos

89) ibid. p. 299 sq.

90) Οὐλτίγυροι, Οὐλτίνζυροι habent codd.

91) Quae in loco supra allato de Hunnis habet *Procopius*, quanti sint facienda, demonstrat vel Attilae prorsus omissum nomen.

92) obiit anno circiter 582.

93) l. l. p. 32 sq.

Burugundos pro Urogis Prisci⁹⁴⁾, utrosque pro Bulgaris habeat, et in annum missorum ab Urogis ad imperatorem Leonem legatorum⁹⁵⁾ primam Bulgaricam in Europam conferat migrationem. Quam omnino umquam fuisse malimus negare. Et certe magis videtur consentaneum, hos *Agathiae* Burugundos, Urogis omissis, ad illos annectere Burgundiones vel Bulgaros, quos jamdudum Carpathos coluisse accepimus. Quod si posuerimus, tum facile erit explicatu, quomodo evenire potuerit, ut Burugundos confiteatur *Agathias* suo tempore non amplius esse notos, qui Leonis quidem imperatoris aetate tantum valuerint. Nam temporibus Leonis a septentrionibus tamquam septem videmus imperium Germanicarum nationum continua serie, Gothorum Theodemiri in Pannonia et Illyrico⁹⁶⁾, Theoderici Triarii filii in Thracia⁹⁷⁾, Gepidarumque universam prope Daciam⁹⁸⁾, ipsumque Danubii transitum tenentium. Quam ob rem ad Byzantinos apparet non potuisse gentium, quae illis a tergo fuerint, notitiam, nisi ex ore Germanico, manare. Qua de causa et Bulgaros primum Romani Germanico eorum nomine (quid est enim aliud

94) C. Scriptt. hist. Byz. p. I, p. 158.

95) circ. 465.

96) *Jornand.* l. l. c. 50.

97) id., ibid. c. 52 cf. *Malchum* C. Scriptt. Byz. p. I, p. 234.

98) *Jornand.* l. l. c. 12.

Burgundionum?) audisse videntur. Cessantibus paulatim ex Pannonia et Dacia Germanis necesse erat et Germanica, quae finitimis imposuerint, nomina in dies evanescere. Id quod *Agathiam*, ejusque aequales eo induxit, ut deletos censerent, quos sub priore nomine jam nusquam audiebant. Ceterum, quominus et hic de Tanai cogitemus, similiter atque apud *Procopium*, locorum ratio prohibet. Nam et Cotriguros, quum trajecissent Istrum, quem ubique transmittere licebat congelatum, imprimis in campis Valachiae, (quos lenior perfluit) Thraciam petentes Mysiam antea et Scythiam (minorem) percurrisse, dicit. Quod aequè absonum, ac si quis, ab ostiis Danubii profectus, in laeva ejus ripa adverso flumine movens, usque ad transitum, quem jam vidimus, perrexerit, eo consilio, ut, hoc trajectu usus, denuo tantundem itineris in dextra ejusdem faciat ripa, ad eadem ostia perventurus. Modus fluminis transmittendi nimis certe tardus et longinquus.

Ipsò 558 anno, qui ultimus est historiarum *Agathiae*, *Menander* eum excipit, quem jam supra vidimus⁹⁹⁾ omissum hoc anno ab *Agathia* motum Utigurorum supplese. Tertiam hic descripsit excursionem, sub novae gentis auspiciis susceptam, Avarorum. Nam utrisque, et Cotriguris et Utigoris, horum jam ante imperio subjectis¹⁰⁰⁾, terribilis ille Baianus, Avarorum Chaganus,

99) cf. supra not. 88.

100) *Menander* l. l. p. 385.

imperatorì Justino iratus, Cotrigurorum (quos *Κοτρίγυρ-ες* vocat) dena millia in fines Imperii immisit¹⁾.

At in tertia quoque gentis incursione denuo cernimus, rationem vastatarum regionum cum illa, unde sit profecta, minime convenire, siquidem, id quod admodum est verisimile, Menandrum de ea non aliud atque *Agathiam*, quem continuat, sentire statuerimus. Refert enim Baianum Cotriguros trajecto Savo Dalmatiam vastatum misisse.

Contra, quam optime omnia inter se cohaerebunt, si, animo a Tanai revocato, eas montanas sedes Bulgarorum intellexeris, quas supra in Carpathis invenimus. Et re vera, quam apud scriptores modo memoratos animadvertimus discrepantiam inter eam, quam gentibus tribuant, patriam et vias, quibus easdem imperium vastaturas ducant, tanta est, ut, si libero ab omni praedjudicata sententia animo aggrediare, duorum alterum sit eligendum. Aut omittenda est Tanaitica patria aut via, quam in incursando tenuerint, falsa putanda. Quod alterum quis concesserit? Si erraverint, (et a Tanai inde trahendo certe erraverunt), nonne potius lapsi sint in afferendis remotioribus, minusque notis regionibus, quam iis, quae prope ante oculos gerebantur? Nec, quae de Cotrigoris et Utigoris juxta Tanaim habitantibus dixerunt, unquam finxere. Immo iis in regionibus, latis in

1) Id. ibid., p. 310.

campis, qui hoc a fluvio usque ad Caucasum patent, et nomina et gentes persimiles, atque ejusdem, ut infra videbimus, stirpis invenies. Quas ipsas orientales regiones melius certe, quam trans Danubium positas, novisse apparet²⁾. Hinc barbarae et hostiles obstabant gentes, hinc fines turribus et castellis tanquam horrentes, aut ad deserta redacti. Contra ad Orientales regiones maris pandebantur liberae viae, ibique gentes sociae reperiebantur mercaturae vinculis junctae, unius fidei pleraeque participes, quae et episcopos a Constantinopoli peterent. — His ipsis in partibus jam tum invalescere Bulgaros, infra videbimus, nec deerunt nomina, illis consimilia, quae jam supra docuimus cum iis esse conjuncta.

Ad quae ibi solum audita nomina quid mirum et aliis ex partibus, hisque minus notis accepta eadem vel similia referri, praesertim a scriptoribus, qui cupidine tenerentur omnia ejusdem generis ad unum revocandi, vel etiam tamquam homines diversis cognationis gradibus vinctos proferendi³⁾. Et certe etiam trans Danubium possunt haec vel simillima monstrari nomina; eaque (quae nonnumquam veritatis est commendatio) quasi

2) v. v. c. locum *Procopii* supra in nota 80 allatum atque confer, quae de oris Asiae usque ad Tanain tam exquisita habet, cum iis, quae de Gothis et Vandalis tam temere in unum confundit.

3) Id quod jam *Procopium* coepisse cernimus. Familiam ab omni parte absolutam infra videbimus.

imprudente illo, qui nomina nobis tradat. *Jornandes* et orientales solos nosse videtur Bulgaros⁴⁾, et his in partibus quaedam, admodum deformata, affert nomina, quorum tamen nonnulla ita interpretari certe licuerit, ut Ultizuros *Agathiae*, fortasse etiam Utiguros et Cotrigoros sonent⁵⁾. Quae eadem nomina, idem *Jornandes*, et clarius, cum fatis Gothorum connectit, idque tali modo, ut, quamvis, ubi inventa sint, non diserte tradat, tamen expediri possint. Narrat enim Ulzingures, Angisciros, Bittugores, Bardoresque, qui soli, mortuo Attila, a partibus Dinzionis, Attilae filii, non desciverint, hoc duce in Pannoniam irruptione facta Bassianam urbem obsedis⁶⁾. Dinzionem vero, rebus Hunnorum deletis, reliquias servasse iis in partibus Scythiae „quas Danubii amnis fluentia praetermeent“, quas lingua sua Hunnivar appellent⁷⁾. Quodsi et Hunnivar et conjunctas sine dubio cum eodem sedes Ulzingurorum ceterorumque, qui soli Hunnis fidem servarunt, indagare velimus, primum omnium Dacia tenenda est, quam et „Danubii fluentia“ indicant, et Attilae regnum occupabat. Quid sibi Scythiae mentione voluerit, ubique ea sit quaerenda, ipse docet *Jornandes*. Nam Scythiae fines ultra solitum dilatat⁸⁾, eique omnia in laeva Danubii ripa tribuit, sola

4) l. l., c. 5.

5) id., ibid., c. 24.

6) id., ibid., c. 53.

7) id., ibid., c. 52.

8) id., ibid., c. 5.

excepta Dacia — a Scythia „corona montium”⁹⁾ distincta“. Quae quum ita sint, opus videtur Hunnivar ibi collocari, ubi fines Daciae et Scythiae tamquam confunduntur, in occidentalibus scilicet Carpathorum clivis, ubi jam supra Bulgaros invenimus. Quorum nova haec nomina aut singulas designant tribus, aut, id quod magis etiam videtur probandum, locorum, quae tenuerint, naturam significant¹⁰⁾. Quae si concesseris, confusionem ex similibus utrimque exstantibus nominibus oriri, evidentius etiam elucet. Nec id quominus fiat, legationum obstat auctoritas, quae inter Utigoros et Romanos ultro citroque missae memorantur. Gentium legatos Constantinopoli auditos nunquam in dubium vocare ausim, quorum tamen verba de situ patriae nihil ferme docent¹¹⁾. Ceterum, etsi certe missae sint, multum profuisse ad sedes gentium demonstrandas vix affirmaverim¹³⁾.

9) id., ibid., c. 12.

10) Pro Danubio Danaprim offerunt quidam codd. Celebratiorem secuti sumus lectionem, eandemque expeditiorem. Ceterum notum est Hunnivar longe alibi in ostiis Danubii, in Chersoneso Taurica, in Dacia etiam Ripensi solere reponi, quam ultimam sententiam nuperrime Neumannus (Die Völker des südlichen Russlands. Leipzig 1847, p. 74) amplexus est. Quod quo jure fecerit, non satis liquet.

11) *Procop.* l. l. 555 sq.

12) Ut exemplo utar, jam inde a 559 anno legationes inter Avaros Romanosque commeabant. Sed quae gens sit, quantum valuerit, unde profecta, quam parum noverint Romani, ex iis apparet, quae e Turcarum primo legato Maniach, an. 568, quaesita fuerunt. cf. *Menand.* l. l. p. 299.

Priusquam ad orientales transeamus Bulgaros, fortasse non alienum fuerit, Utigorum et Cotrigorum nomina paulo subtilius perscrutari. In universum difficile, et satis lubricum videtur, populorum quid significant nomina, quaerere. Quod praecipue de proprio cujusvis gentis nomine verum habendum est. Quae contra nobis proposuimus indaganda, rectius generales appellationes putaveris, locorum habita ratione impositas, quod ipsum longe abest ut disquisitionem nostram in errores ducat. Immo magni erit momenti ad eam juvandam. Quo posito, ad illa regrediamur nomina. Et primum Utigorum sanandum est, nec medicina e longinquo arcessita. Ipse *Agathias*, *Ὀυγούρις* habet¹³⁾, quam scripturam infra sequemur. Exstat apud eundem *Ὀνύγουρις*¹⁴⁾ castelli nomen, de Hunnis Onoguris tractum. Onogoriam et Anonym. Ravenn. affert regionem¹⁵⁾, eamque inter Zichos et Tanain reponit. Utamque igitur et Anonymi et *Agathiae* Onogoriam¹⁶⁾ satis constat ad radices Caucasi pertinere. Apertum certe est hoc idem vel simillimum nomen et in veteris Daciae hodierna appellatione resonare¹⁷⁾, regionis et

13) l. l. p. 146.

14) ibid.

15) IV., 2.

16) Goriam, an Guriam scribas, parum interest. Utamque enim, quod jam supra monuimus, codd. praebent. Sed Goriam, ob causas infra exponendas, quam Guriam malimus.

17) Hungaria, vel potius Ungaria, Ugoria apud Slavos, in Wegra Polonis depravata. Quae et ipsa ultima nominis

ipsius situ illi simillimae. Nam ut illa a Caucasi radicibus ad Tanain, sic et ipsa a Carpathis ad Danubium porrigitur. — Eisdem a partibus oppositis reperire locorum appellationes eodem, ut videbimus, sensu soli ipsius indoli quam maxime congruente, quo alio modo explicaris, nisi a gente statueris utrumque eadem impositas, eademque usa lingua. Quaeritur nunc ab influente in fines Daciae Danubio usque ad ostia Tanais possitne una continua inveniri gens? Certe — Slavorum. Quibus idem, ac desideratur, spatium tribuitur ab *Jornande*¹⁸⁾ et *Procopio*¹⁹⁾, utroque VI. saec. scriptore. Slavorum in

forma, verbi prolatione per nasum adhibita, etiam ono syllabas demonstrat nasales esse. Sonos nasales, quos nunc soli, ni fallor, retinent Poloni, in compluribus, iisque antiquissimis, dialectis antea fuisse, et in his etiam in Bulgarica v. s. *Ше-супеес*. l. l. p. 118.

18) l. l. c. 5. Hoc ipso loco usus *Safarik* non tantum Sclavinis spatii largitur; nam lacum Mursianum, de Halmyride in ostiis Danubii intelligi vult, ubi et civitatem reponit Novidunensem. cf. et *Zeuss* l. l. p. 593. Cur tanta spatii parsimonia usi sint, parum liquet; nam et in Pannonia reperitur civitas Novidunensis, ibique et lacus complures invenias, quorum unum Mursianum olim appellitatum fuisse, quid miri, quum hujus nominis civitas apud Danubium ad confluentem Dravum exstiterit? Id quod melius videtur convenire iisdem hinc usque ad fontes Vistulae, auctore eodem *Jornande*, diffusis. *Engelus* (l. l. p. 234, 247) Mursianum lacum de exsiccato nunc juxta Brigaetium (Pressburg) accipit, cf. etiam *Черниковъ*: *О переселеніи Оракійскихъ племенъ за Дунай* etc. in *Временникъ* II. М. Общ. Ист. и Древ. Росс. X. Изслѣдованія. p. 5.

19) l. l. v. II., p. 125, 335 sq. 474, sqq.

lingua, et hac quidem sola, illae locorum appellationes, quas considerandas sumpsimus, significationem, eamque, cum eorundem situ quae maxime congruat, habent. Nam nomen Onogoriae idem est, pronunciatione per nasum in prima syllaba adhibita, atque Ugoriae; utrumque enim vocabulum designat planities in montes ascendentes. Quod jamdudum, a *Strahlenbergio* animadversum, a plerisque, iisque maximae auctoritatis viris, *Tatiscsevio*, *Boltino*, *Schloeserio* consensu acceptum, a *Karamsinio* rejicitur quidem, sed contrariis argumentis nequaquam satis validis²⁰⁾. Hac nominis, de quo quae-rebatur, significatione explorata, fortasse et Cotrigororum nomen, ceteraque in gor exeuntia ad locorum naturam referri potuerint.

Sed melius fortasse erit, his quaestionibus supersedere, ut ad orientales Bulgaros convertamur, occidentalibus tamen non omnino omissis²¹⁾. Et primum omnium placet eos aggredi Bulgaros, quos nobis Geographia, sub Mosis Chorenensis nomine vulgata, tradit²²⁾. Collocat eos in regione Tanaim adjacente, cujus nomen Onogoriae illius, quam supra habuimus, valde nos moveat²³⁾. Quaeritur, hoc testimonium cujus habeatur

20) *Исторія Государства Россійскаго* (изд. 2, Спб. 1818), t. I., n. 41, 302.

21) Quod vetat, ut infra videbimus, fontium indoles, praesertim Graecorum.

22) Ap. *St. Martin*, *Mémoires historiques sur l'Arménie* Paris 1819. t. II. p. 339.

23) Quod infra paulo diligentius contemplabimur.

temporis? Mosi certe St. Martinus quidem, vir rerum orientalium peritissimus, abrogat, opusque in X. saeculum detrudit, argumentis compluribus, iisque ex ipso opere sumptis²⁴⁾, innixus. Quae nequaquam negaturus, restringenda tamen putarim, ita ut non de toto opere valeant. Nam si X. sit saeculi, quomodo fieri potuerit, ut, quum ad Tanaim degentes Bulgaros norit, ne verbo quidem indicet eos, qui in ripis Volgae domicilium habuerint, mercaturae fama jam antea florentes? Quorum nomen, post acceptam initio ejusdem saeculi religionem Muhamedi, migrationibus ad sacra Meccae, ita percrebruerat, ut legatos etiam ad eos mitteret Chalifa. — Ipse, quicumque fuit, Geographiae auctor profitetur se *Pappum Alexandrinum* secutum esse, IV. saec. scriptorem. Complura etiam *Ptolemaei* monent, cujus in ipso initio saepius faciat mentionem. Atque re ipsa complura narrat ex *Ptolemaeo* hausta. Sic in Sarmatiae descriptione²⁵⁾, quam priore loco jam supra allato Bulgarorum patriae ab oriente fecerat conterminam, et inter eosdem eam ac *Ptolemaeus* reponit fines, et alia pleraque ejusdem geographi servat vestigia, Bulgarorum tamen nulla mentione illata. Quo ex indicio, ac compluribus etiam aliis, id certo concludi potest, illa St. Martini argumenta non ad universum opus pertinere. Cujus contra pars praecipua merito ad aetatem multo priorem

24) l. l. p. 305—315.

25) l. l. p. 355.

referenda est, ita ut prope Mosi ipsi aequalis habeatur. Quod ad Bulgaros attinet, eorum hic nomine omisso satis demonstratur, totum de Bulgaris locum posterioris esse aetatis. At cujus sit, id quoque fortasse invenias, si cum loco simili *Jornandis* conferas. Novit enim et *Jornandes*, id quod jam supra monuimus, orientales Bulgaros, eosque a septentrione Pontici reponit maris²⁶⁾. Ambigui certe vocabuli si arctior desideratur potestas, id primum constat, *Jornandis* verba non de eadem trans Tanaim sita patria intelligenda esse, quam prodit Geographiae Armenicae scriptor. Deinde non dubitaverim, regiones illas, quas *Jornandes* Bulgaris tribuit, juxta Volgam ponendas, ita ut jam VI., quo florebat *Jornandes*, saeculo hujus eorum, in posterum tam clari, regni prima reperiantur fundamenta²⁷⁾. Quod cum Armenica illa Geographia ignoret, inde concludi debet, eam, saltem ubi Bulgarorum faciat apud Tanaim incolentium mentionem, VI. saeculo antiquiorem habendam. Unâ igitur et

26) l. l. c. 5.

27) Id quod fortasse justo audacius videatur. Nam Volgam non affert *Jornandes*. Sed re vera usitatus tantum ignorat ejusdem fluminis nomen, quod sub altero Tanai, in Caspium mare labente, latere prope est manifestum. Quod utrique flumini idem imponit nomen, non admodum mirandum est. Don vel Dan syllaba in Danapri, Danastri etc. ipsoque Danubio resonans, confusione facilem praebuit ansam v. *St. Martin* l. l. II. p. 309. Hoc concesso, et Bulgaros istos huic ipsi annecti flumini opus est, nisi forte illos omnino locorum ratione indigere malumus, quum verum Tanaim nequaquam dici posse appareat.

hoc constat, ex Unogoricis campis eos deinde Volgam petiisse²⁸⁾. Habemus itaque viae, quam migrantes Bulgari secuti sint, partem. Unde in priorem illam tetenderint mansionem, si quaeritur, docet Moses ille praeclarus Armeniorum scriptor. Refert enim²⁹⁾ II. jam ante Ch. n. saeculo Bulgaros quosdam, seditionibus in patria, in Caucasio monte ejusque clivis ad meridiem spectantibus, ortis, extorres factos, Valarsacem ejusque filium Arsacem adiisse, habitandamque accepisse provinciam Pasen vel Pasean superiorem³⁰⁾, ubi, progrediente tempore, tantum invaluerint, ut tota regio de ducis nomine Wanand sit appellata. Videmus itaque, idque omni dubitatione exemptum³¹⁾, Bulgarorum tamquam incunabula in Caucasio posita esse, unde et meridiem versus in Armeniam decurrerint, et Tanaïm petierint ad septen-

28) Quae ipsa posterior orientalium Bulgarorum sedes fortasse apud Geographum nostrum intelligenda sit, sub vocabulo *Balakh* latens, ad quam usque ignotam terram septentriones versus Bulgarorum Tanaitarum regionem producit.

29) Mosis Chorenensis hist. Arm. I. II, c. 6 et 8.

30) Phasianam Graecorum, quae una erat e numero viginti, circa montem Ararat v. *St. Martin* I. I. 1, p. 107.

31) Haec, quae modo attulimus, verba Mosis, jam per se gravissimi scriptoris, confirmantur etiam Mar-Ibas-Katinae testimonio. Nam ex hujus summi auctoris, qui et ipse II. p. Ch. n. florebat saeculo, perditis libris pleraque de Arsacidis Mosem hausisse constat. v. s. *M. E. Dulaurier*: Littérature Arménienne, in *Revue des deux Mondes*, XXII. année 15 Avril, 2. Livraison. Paris 1852, p. 229.

triones; — veram imaginem illius, quod in Carpathis supra invenimus.

Sed ab Armeniis Bulgaris animum paulisper revocari placet, acriusque in eos intendi, qui in regiones Caucasio a septentrionibus positas maluerunt migrare. Quorum vestigia per Byzantinos scriptores secundum ordinem temporum sequamur, id pro certo habentes, Onogoriam, Onogoros et cetera vocabula arctissime cum Bulgaris esse conjuncta, ita ut, ubicunque inveniuntur, jure gentem illam dici³²⁾ credamus. — Et locos, quos huc pertinentes *Procopii* et *Agathiae* jam supra perscrutati sumus, ne denuo repetamus, statim ad tertium ordine scriptorem, *Menandrum* pergamus, qui legationis, ad propositum quam maximi momenti, ab imperatore Justino an. 569 ad Turcas missae, gravissimus exstitit auctor. *Zemarchum* refert³³⁾, Byzantinum legatum, a Turcis regredientem, primum *Ὠήχ* flumen transisse, deinde ingentem quandam attigisse paludem, duobusque porro tendentem transmissis fluminibus, et quibusdam minoribus paludibus, ad Attilam pervenisse fluvium; a quo fluvio aliquot dierum iter emensus Uguros adierit. Per Ugororum regionem *Zemarchum* proficisci debuisse, certo demonstrat Menandri narratio, nisi nun-

32) Id quod, jam supra de occidentalibus probatum Bulgaris, Armenia illa Geographia, in Onogoria regione Bulgaros nominatim collocans, evidentiùs etiam monstrat.

33) *Menand.* I. I. p. 300 sq.

tiis allatis, sibi insidias parare Persas, iter mutasset legatus, ad Alanosque deflectens, per Apsiliam Pontum Euxinum assecutus, inde navi conscensa ad Phasin et Trapezuntem pervenisset, denique Byzantium redisset. Nec sane magni est laboris totius itineris rationem indagare, fluviorumque praesertim nominibus utendo, regiones nonnullas, ubi quaerendae sint, explorare, in hisque prae ceteris Ugurorum terram. Quos eosdem atque illos esse Onogoros, liquet, vocabulo etiam dictos fortasse correctiore. Flumina certe iis reposuit nominibus, quorum pleraque adhuc usitata sint. 'Ωηχ nihil esse nisi Jaich, qui in Caspium mare ad orientem Volgae effunditur, vix videtur monendum³⁴). Immensa, quam deinde *Zemarchus* attigerat, palus, satis clare indicare videtur mare Caspium. Attilae nomine, apud Arabicos tam celebri scriptores, nunc etiam Volga flumen ab accolentibus dicitur Fennicis Czeremissis et Czuwaszis³⁵). Et duo inter utrumque, qui transvehendi erant, minores fluvii nunc etiam exstant, nec minus et arenosa loca, et aliae paludes minores, a *Zemarcho* inventae. Usque ad Attilam, id est Volgam, Uguri fines protulerant, i. e. hic fluvius ab oriente terminus erat Bulgarorum

34) Quod nomen, satis notum est, 1775 primum anno, post sedatos, qui ibi exarserint, tumultus, in Ural mutatum esse.

35) Nec ipsum Volgae vocabulum quidquam aliud est, nisi prior pars totius, accolis usitatae, appellationis Vulga Adel ejusdemque est significationis, ac si sacrum dixeris amnem,

in Ugoria habitantium. Occidentalis eorundem si quaeratur finis, ne eo quidem explorando difficultas afferetur. Vidimus enim *Zemarchum* iter per universam Ugurorum facturum fuisse terram, nisi in Alaniam deflexisset ob terrorem insidiarum ad Kophen flumen structarum, quem inde patet terminum, cumque occidentalem Uguris i. e. Bulgaris fuisse. Qui fluvius utrum Kuban an Kuma sit, non magni interesse videtur. Satis constat hoc jam tempore, medio nempe VI. saeculo, Bulgaros incepisse a Tanai Volgam versus movere, id quod jam supra accepimus. Itaque videatur illorum ditionis ea Ugoriae (i. e. camporum qui a Caucasi radicibus ad Tanain et fortasse Volgam inferiorem pateant) pars fuisse, quae Volga, Kuban et Tanai definitur fluviis. Atque etiam de gentis hoc tempore fatis quaedam, eaque perpauca sane, *Menander* tradit. Dicit enim Disabulo paruisse Turcarum regi. Quae res fortasse causae fuit *Theophani*, ut Turcarum imperium ad Tanain usque promoveret³⁶). Narrat et alteram *Menander* legationem ad Turcas an. 575 ab imperatore Tiberio missam³⁷), in qua et ipsa Utigurorum infert mentionem, nec tot locorum nominibus abundat, aequo magis fortasse ab epitomes auctore decurtatus. Quae narratio, ut et ipsa

36) I. I. p. 484. Nisi et hic malueris Volgam et Tanaim in unum mixtos putare, cujus confusionis jam supra exemplum habuimus.

37) I. I., p. 398—404.

nonnihil ad rem propositam afferat, satis erit in ea Turxanthi regis verba animos converti, quae de solito inter utrumque imperium itinere affert³⁸). Quod negat, et jure quidem, unicum fuisse; sed alterum a Volga rectâ Byzantium idem *Menander* brevius quidem, sed desertum et aquis carens, refert³⁹). Nec mirum, Nogaïcis desertis ex transverso positis. At hoc itinere, quo inito vix duodecim homines vitam potuerint sustentare, plura millia, mulieribus, liberisque et jumentis una assumptis (de Cotrigoris et Onogoris loquor), contendisse ad vastandum Imperium statuamus? Ceterum et Valentinus Utiguos, i. e. ut jam crebro monuimus, qui in Onogoria sederent Bulgaros, Turcis invenit subditos. Quin et Turcam fortasse habuerint praefectum, a quo ducti Bosporum obsederunt. Turcicum enim sonare videtur praefecti nomen⁴⁰).

Proximi tempore scriptoris Theophylacti Simocattae in loco huc referendo non est, cur nunc longius commoremur, infra iterum ad eundem regressuri. Sufficiat et apud hunc, qui sub imperatore Heraclio florebat, gen-

38) id., ibid., p. 401. Per Caucasum Darines fauces ducebant, quibus iisdem usus fuisse *Zemarchus* ibid. p. 302 narratur. Has fauces easdem, atque quae hodie Dariel vocentur (et ipsae praecipuae, si non unicae) fuisse, docet *St. Martin*, l. l. II, p. 193.

39) l. l. p. 300.

40) *Ἀναγαιον*, quod a notissimo illo Tatarico et Turcico Nogai non admodum videtur distare.

tem nostram, quam et *Ὀγὰρ* et *Οὐννογούρους* vocat⁴¹), extremo circiter VI. saeculo, ibidem collocatam invenisse, a septentrione nempe Caucasi, ab oriente Til (i. e. Volgam) habentem fluvium, Turcarum tum quoque oppressam dominatione⁴²).

At nunc non amplius teneamur, quin eum aggrediamur *St. Nicephori* locum⁴³), quem jam supra speravimus, per speciem cognationis, et plerasque ejusdem gentis tribus monstraturum, et diversas, atque prope omnes Bulgarorum VII. saeculo sedes indicaturum. Pri-

41) idem scilicet vocabulum varie prolatum. Cf. *Thunmann* l. l. p. 82.

42) Theophyl. Sim. ed. Imm. *Bekker*. Bonn. 1834, p. 282 — 288. Geographiam Theophylacti parum esse accuratam, vel ex eo apparet, quod Unnugurorum regionem, a septentrionibus Caucasi sitam, ab India non amplius MD stadium spatio distare ait, Tanais nullam habet rationem, nomen Colchorum, quibus a Turcis, continuo post debellatos Unnuguros, bellum refert illatum esse, ut gentis nunquam antea audita, declinare non ausus videtur etc. Ceterum et *Κορζαγύρους*, et Unnuguros, stirpi *Οὐὰρ καὶ Χοννὶ* vindicat, ad quam ipsam et Abares pertinere docet. Abares, ut qui a proposito alieni sint, omnino missos faciamus. Hoc tamen adjici fortasse non abs re fuerit. Qui, locum istum Theophylacti, et alterum *Menandri* (l. l. p. 282) solos secuti, Abares, regnante demum Justiniano I, primum in Europam migrasse credant, plus aequo *Ptolemaei* videntur obliti, qui II. jam saeculo Avarenos ad fontes Vistulae (ergo in Carpathicis montibus) reponit.

43) *St. Nicephori* Patriarchae Constantinopolitani breviarium rerum post Mauricium gestarum, ed. Imm. *Bekker*. Bonn. 1837, p. 38 sqq.

mus post incertum Armeniae illius Geographiae auctorem, Bulgaros diserte regionis juxta Tanain sitae accolae nominat. Hanc eorum patriam, quam ceteri Onogoriam, Ogoriam etc. vocant, Magnam dicit Bulgariam, quam ad Kophin (Kuban aut Kuma) fluvium producit. Refert deinde Bulgaros, Curato rege temporibus imperatoris Constantis⁴⁴⁾ mortuo, universos, qui antea semper ibidem, magna scilicet in Bulgaria sederent, unique semper parerent principi, in quinque divisos esse partes, tot a Curato filiis relictis. Quorum unos pristina remansisse in patria, Basiano rege, alteros Cotragum secutos, atque ducis de nomine Cotragos vocatos, transjecto Tanai, ex adverso sedisse. Partem usque in Pannoniam, tunc temporis Avarorum factam, penetrasse, quantum Curati filium secutam, quum alii, quinto fratre duce, ultra etiam delati, Ravennatem Pentapolin petierint. Tertius quidem Curati filius, Asparuch nomine, narratur cum iis, qui a suis starent partibus, in laeva consedissee Danubii ripa, ibique loco asperitate situs munito aliquamdiu latuisse, donec aptum tempus adeptus, ex latebris erumperet, atque Danubium transgressus, devicto imperatore Constantino, prima regni Bulgarici in veteri Moesia (quae tunc Sclavinia appellabatur⁴⁵⁾) fundamenta

44) Sic legendum est, quamvis Constantinum contextus habeat. Constantem pro Constantino jubent reponi adjecta verba „ὅς κατὰ τὴν δύσιν ἐτελεύτα.“

45) cf. *Safarik*, I. I, II, p. 162, 169, 197 sq., 220, 234.

jaceret. Quod maximi momenti factum ad an. 678 et sq. pertinere, inter omnes constat. Nec ultra Bulgarorum fata, in occidentalibus praesertim partibus, nobis proposito intentis persequi in animo est. Sed respiciamus supra exposita, atque videamus, tantumne valeant, ut sententiam nostram de vetustissimis Bulgarorum utroque sedibus tollant, an etiam confirment. Quam ob rem fusius aliquanto totus videtur perscrutandus locus, qui paucis mutatis⁴⁶⁾, apud *St. Theophanem*, *Nicephori* aequalem exstat⁴⁷⁾, etiam a translatores ejus, Anastasio servatus⁴⁸⁾.

At primum omnium apertum est, *Nicephorum* sententiae *Procopii* et *Agathiae* de cognatione harum gentium, eaque arctissima, cumulum asferre. Deinde apparet gentis migrationem, quam VI. saeculo factam illi narrant⁴⁹⁾, hoc loco prope ad extremum VII. esse delatam, quae res non parvi videtur momenti ad dubitandum, num omnino unquam migrarint. Atque re vera scriptorum,

46) Sic v. c. pro Hunnis, qua ambigua admodum appellatione etiam Bulgaros comprehendit *Nicephorus*, Ὀνoγουνδούρους reponit *Theophanes*, quo ex vocabulo Onogoria resonare videtur (praebent nonnulli codd. et Οὐνοβουνδοβουλγάρων lectionem). In sedibus gentis definiendis injicit et Atalis (Volgae) mentionem, haud spernendum *Nicephorianae* narrationis additamentum.

47) ed. J. Classen, vol. I., p. 545 sqq.

48) ibid., vol. II., p. 179 sqq.

49) Ne *Thunmanni* respiciamus sententiam supra allatam, qui eandem ad medium V. saec. ascendere arbitratur.

qui in terris imperii Bulgaros seu Cotrigoros vel Onogoros referant apparuisse, ferme quisque et tunc primum significat apparuisse et migrationem adventus temporis proximam praemittit. Quoties tandem migrarunt? Quae migrationes quam vehementer in deliciis fuerint, vel inde iudicetur, quod *Theophanes* et ipse primam irruptionem in annum 671 confert, quamquam et priorem habet ann. 494. Tumne sub fine VII. saec. ex Asia primum advenerunt, quos centum vel amplius annis ante coloniam in Thraciam deduxisse⁵⁰⁾, Avarorum socios haud spernendos fuisse, Singidonis urbis incolas numero plurimos effecisse constat⁵¹⁾? Et, fac migravisse, quaeritur qua via? Num eadem, per loca deserta, atque arida, per rapidos ex transverso positos fluvios, per rupes scopulosque avios, quae sola ex fontibus patet, vel potius ex testimoniis hac in re perobscuris conjectari debet. Atque hancine viam iteraverunt, quam semel confecisse nimium videatur, ab iis videlicet commendatam, qui emensi sint? Nonne melius videtur, migrationem illam in perpetuum missam facere, quam pro certo crediderim ne Byzantinos quidem excogituros fuisse, nisi eos occidentalis illa Bulgarorum patria in Carpathis sita ob causas, supra indicatas, fugisset⁵²⁾.

50) *Procop.* l. I. II, p. 555.

51) *Theophyl. Sim.* p. 276. *Theophan.* vol. I, p. 225 sqq.

52) Migrationibus totorum populorum plerumque et recentiore et priori tempore abusos esse, idque summa injuria

At pergamus ad singula Bulgarorum regna, quorum *Nicephorus* et *Theophanes* faciunt mentionem.

Orientales Bulgaros in prima itineris de Caucaso ad Volgam facti mansionem norunt. Apparet igitur tum quoque, VII. saeculo, licet jam juxta Volgam sederint, remansisse, qui pristinam colerent patriam. Nec qui, ut supra suspicati sumus, jam VI. saeculo Volgam versus sedes condituri moverunt, *Theophanem* certe omnino fugerunt, id quod, Volgae quam facit, mentio credi vetat. Uterque et *Nicephorus* et *Theophanes* auctores nobis sunt, non multo post mortuum Curatum⁵³⁾, medium igitur circiter VII. saeculum, Bulgaros orientales servitute oppressos esse a Chazaris, ex interiore Berylia vel Bersilia profectis. Barsiliam regionem Armenia quoque habet Geographia, in ostiis Volgae sitam, quam et ipsa Chazaris tribuit⁵⁴⁾. Num nimiae sit audaciae ex testimoniis tam paucis nihilominus concludere, Chazaros ex transverso res Bulgarorum esse aggressos, Barsi-

veri, quis est qui neget? Nec dubitandum, quin brevi ventura sit dies, qua contraria vincat consuetudo, migrationes, ut rerum gravissimas, quam parcissime adhibendi, easque non nisi evidentissimis fultas argumentis, ut, qui hodie tenent veterem Daciam, Magyarorum ponendi. Nec fugerit quemquam, talibus argumentis omnino carere, quae Bulgarorum traditur. Adde, quod apud *Procopium* et *Agathiam* plerumque redolet illam migrationem, quae alibi de Hunnis narratur.

53) Crobatur ap. *Theophan.* et *Anastas.*

54) l. I., p. 355.

liamque, unde profecti dicuntur, Bulgarias, et Magnam, quam eandem veterem nominat *Theophanes*, apud Tanain, et recentiore juxta Volgam alteram ab altera divisisse — recentioreque jam tum altius adverso fluvio esse quaerendam⁵⁵)? Ceterum Magnam Bulgariam etiam cis Tanain pertinuisse docet locus laudatus, id quod et rerum naturae satis consentaneum videtur, et, quos supra habuimus, magis minusve diserte fontes narrant. Hic qui consederint, Cotrigori⁵⁶) dicuntur. Nec id cur negemus, esse videtur, cum pro certo habcatur Bulgaros et Cotrigoros eosdem esse. Atque etiam *Procopii* auctoritas adhiberi potest, Cotrigoros cis Tanain sedisse narrantis⁵⁷). Sed e contrario jam sub 558 an. Cotrigoros socios Avarorum in Pannonia dicit *Menander*⁵⁸), et ipsa *Procopii* et *Agathiae* de Cotrigoris verba, ob causas supra dictas, adducunt, ut Cotrigororum appellationem praecipue vel etiam solis occidentalibus vindicemus Bulgaris. Adde quod neque *Jornandes*, neque, exceptis *Nicephoro* et

55) cf. *Frühn*, 3 Münzen der Wolga-Bulgaren etc. in: Mémoires de l'Académie Impériale des sciences de St. Pétersbourg VI. série, sciences politiques etc. (St. Pétersbourg 1832) T. I. p. 180.

56) Hi enim sub forma Κότρυγοι ap. *Nicephorum* et *Theophanem* subesse videntur. Ceterum exstat et Κοτρίγγων apud *Theophan.* lectio, quam secutus est *Anastasius*, admissa scilicet, sicuti in Onogoria pro Ugoria, per nasum pronunciatione.

57) l. l., p. 478, 552.

58) l. l., p. 284.

Theophane, ceteri, inque his qui plurimum valeat *Menander* in legationis *Zemarchi* narratione, de Cotrigoris in orientalibus partibus quidquam norunt⁵⁹).

Quibus in praesenti de orientalibus Bulgaris positis, ad ea transeamus, quae de occidentalibus habet *Nicephorus*, idque migrationis prorsus repudiata ratione. Nam si primum ad Pannonicas convertamur sedes, vidimus supra jam 568 an. manum Bulgarorum, sine dubio Pannonicorum, Longobardis immixtam, Italiam petiisse⁶⁰).

Quorum post profectionem novi exstiterunt in Pannonia domini, Avari⁶¹). Horum ditionis etiam Bulgaros factos apparet, quum et socii Avarorum saepe dicantur, et *Nicephorus* diserte narret⁶²) an. 634 Cubratum jugum Avaricum excussisse. Nec tamen absolutae servitutis sors iis evenisse videtur. Refert enim, qui *Martini* Turonensis continuavit historias ad an. 630, Bulgaros et Avaros de summo in Pannonia imperio certasse; expulsosque tandem Bulgaros, in Bavariam profectos,

59) Apud *Jornandem* quae huc pertinent populorum nomina, praeter Bulgarorum, nullam sane satis certam praehent lectionem, v. Murator. l. l., p. 194. Κοτρίγγους, quos *Theophylact.* Sim. habet (p. 286), sane et ipsos Bulgaros, pro Cotrigoris vix reposuerim, licet nomen utrumque loci redolet appellationem.

60) Quorum de nomine Comitatum Burgariam in agro Mediolanensi appellatum esse censet Muratorius ap. *Thunmann*, l. l., pag. 34.

61) Quos Hunnos dicit *Paul. Diac.* l. l. II, 7.

62) p. 27.

ibi in insidias a Dagoberto Francorum rege structas incidisse et misere periisse ⁶³). Nec post 634 an. a societate Avarorum defecerunt. Nam in relata sexta Thessalonices oppugnatione Pannonici traduntur Bulgari, ducibus Cuber et Mauro, Avaros adjuvisse ⁶⁴).

Ex Pannonia et ii videntur ducendi Bulgari, quos Italiam petiisse narrant *Nicephorus* et *Theophanes*. Nec certe alii sunt, atque quos *Paulus Diaconus* refert ⁶⁵) duce Alzecone regem Grimoaldum sedes rogaturos adiisse, ita ut ad tempora ab an. 660 ad 674 pertineant. De sedibus ipsis non inter se conveniunt scriptores. Nam, quos in Pentapoli Ravennate collocant *Nicephorus* et *Theophanes*, eosdem, a Romualdo Grimoaldi filio libenter exceptos, Beneventum deductos narrat *Paulus*, ibidem tribus civitatibus, ubi habitarent, acceptis.

Atque nunc ad eos pergamus Bulgaros, quibus

63) v. Max. Bibl. Patrum. T. XI, p. 824.

64) Quam oppugnationem anonymus quidam Thessalonicensis, in legenda *St. Joannis* Episcopi Thessalonicensis, testatam reliquit. Quam quum plerique ad finem VII. saeculi referant, eandem Philaretus Episcopus ante Rigensis (v. *Чт. Им. М. Общ. Ист. и Древ. Россіи, Запѣд. 3. Янв. 1848 г., III. No. 6, Извѣд. p. 40 sqq.*) evidentissimis evicit argumentis ad medium sequens pertinere, id quod permagni ad fata Bulgarorum illustranda videtur momenti. Demonstrat enim VIII. etiam saec. Bulgaros in Pannonia regnum per se ipsos possedisse, nullo societatis cum altero, quod jam VII. conditum accepimus, vinculo junctum.

65) l. l., V, c. 29.

Asparuch praeerat, quique, ubi adhuc degunt, in Moesia consederunt. Quos primum, jam monuimus, a Pannonicis esse secernendos; deinde, ex Asia non migrasse, taedet ferme identidem repetere. Jam supra, quum regnum Fastidae perlustrabamus, conjicere licuit, usque in Transylvaniam Bulgaros Carpathicos fines dilatasse. Hos ipsos, orientalem universae gentis tribum, in Transylvania sitos eosdem fuisse, atque qui extremo VII. saec. regnum Bulgaricum, in posterum quod remansit, condiderint, manifestum prope reddunt, quae ad eorum regionem definiendam adjicere scriptoribus nostris placuit. Monendum tamen, ut recte intelligantur, animo ab omni praejudicata opinione libero. Ostendunt enim Bulgaros, postero tempore, asperis, quibus horrent Bukovina et Transylvania, montibus relictis, sensim campis Moldaviae et Bessarabiae usque ad Danaprim, antequam Danubium transmitterent, fines suos protulisse. Namque hanc ipsam regionem ita descriptam accepimus, de qua vix ambigatur. Solis enim his in partibus, et paludes ex adverso (ostium dicitur Danubii), et a tergo positae rupes et salebrae reperiuntur. Qui terrarum angulus sub Budziak nomine hodie notus est, olim a Turcis imposito. Quam aptissimam situi appellationem (idem est enim, atque angulus), mirando certe casu eandem apud *Nicephorum* invenimus. Nam *ὄγλον*, quod terrae imponit nomen, angulum et ipsum significat ⁶⁶).

66) Slavica lingua, quam his in partibus jam tum pervulga-

Quem locorum situm confirmant, quae de Danubio trajecto, et ipsa in fines imperii irruptione ab illis narrantur. Uterque Bulgaros, quum Danubium vi trajecissent, uno impetu usque ad Varnam delatos esse prodit. Diligentius viam initam *Theophanes* ⁶⁷) definit, Βερεγγάβων eam appellans i. e. in littore (Pontici scilicet maris) positam, Slavico et hoc vocabulo. Nam universam Moesiam et Thraciam tunc temporis a Slavis habitatas esse satis est notum. Septem Slavorum tribus tunc Bulgarorum factas esse, iidem referunt scriptores, nec, id quod dolendum, earum afferunt nomina. Has Danubium fertur transmisisse Asparuch, iis suae potestatis terris usque ad fines Avarorum, i. e. prope ad Pannoniam, quas coherenter traditis. Quibus ex narrationibus regni ab Asparuch conditi apparent fines. Severenses insuper *Theophanes* memorat, Slavos et ipsos, a septentrione Βερεγγάβων faucium positos, ita ut illos ostiis Danubii proximos putemus.

Hic jam quaestionis susceptae finem facere potuerimus, usque ad conditum Bulgarorum in partibus Europae regnum testimoniorum serie perlustrata. Attamen duos insuper scriptores adiri placet, qui, quamvis aetate a nobis pro meta habita sint inferiores, aptissimi tamen credan-

tam fuisse, supra (n. 119) vidimus. Idem, ut plerique ostendunt codd., vocabulum et *Theophanes* habebat, nec tamen, idque dolendum, in textum receptum.

67) l. l. p. 549.

tur, quorum habita ratione, tota plenior appareat disquisitio. Qui praeterea quum utrosque noverint, facillimam nobis ansam praebebunt, ad Bulgaros orientales redeundi.

Quorum prior Constantinus mira locorum et gentium cognitione praestat. Nec, quamquam complures gentes, vel ipsius aetate vel proxima novae exstiterunt, eo minus confirmat, quae supra accepimus. Et primum omnium Bulgaros, quos (nec mirum) bene novit, nusquam ex Asia migrasse refert; nec ullum retinet vestigium genealogiarum et cognationum, quae inde a *Procopii* temporibus in deliciis habitae videntur ⁶⁸). Mutatis jam Daciae incolis, eaque Turcarum facta ⁶⁹), nihilominus veram priscæ Bulgarorum patriae memoriam servavit, quum eos affirmet, antequam Thraciam (ab eo jam Bulgariam nominatam ⁷⁰) occuparent, 'Ονογουνδοίους appellatos esse ⁷¹). Nec veterem Bulgarorum in Dacia sedem, unde Asparuch profectum vidimus, omnino apparet Constantinum ignorasse ⁷²). Et orientales quoque

68) Similia ficta etiam post Constantinum inveniuntur cf. v. c. *Leo. Diac.* in C. Scriptt. hist. Byz. p. XI; Bonn. 1828, p. 103. Quorum oblitumne esse Constantinum credamus? Minime, sed, ut inutilia, omisit.

69) de adm. Imp. p. 70 sq., 119, 141. Turcas Constantini Magyaros significare satis notum est.

70) De them. p. 45.

71) ibid. p. 46.

72) De adm. Imp. p. 73, ubi Patzinacitas, ad Danaprim et Danastrim, vicinos Bulgaria facit.

haud ignorat Bulgaros, quorum regnum nigram vocat Bulgariam, et ad ostium Tanais profert⁷³). Jam Nestorem audiamus, qui et ipse utrosque Bulgaros novit, et, plerumque Byzantinos secutus scriptores, aptus videtur, qui eorum adjungatur ordini. Nec hujus testimonia ultra nobis sint sequenda, quam de primordiis utrorumque, paucis, unde de lingua, moribus et rerum statu orientalium, aliquid conjici possit, in ultimam, ad quam properamus, partem dissertationis servatis. Quid de occidentalibus sentiat, ipsius afferre placet verbis⁷⁴); „Словѣнську-же языку живущюу на Дунаи, придоша отъ Скуѣ, рекше отъ Козаръ, рекомии Болгаре, сѣдоша по Дунаеви, населници Словѣномъ быша“.

73) ibid. p. 81, 180. Nigrae cognomen vel habitantes servitutis apud Chazaros toleratae admonet, vel ex sumptis Mahumedi sacris deduci potest, quae auspiciis Abbassarum acceperunt, nigri coloris amantium. Mirandum est ceterum, tam pauca de orientalibus Bulgaris Constantinum scripsisse, et regnum eorum juxta Volgam et Kamam, cujus fama usque in interiorem pervenerit Asiam, ne verbo quidem indicasse, Volgae tamen haud ignarum. Semper nigrae epitheton apud Constantinum pro indicio orientalium Bulgarorum esse — id vix affirmaverim. Nam quae de adm. Imp. p. 167 de Bulgaria non amplius cognominata dicit, non nisi ad orientales, etiam fortasse apud Volgam habitantes, referenda videntur.

74) Полное Собрание Русскихъ Лѣтописей Т. I. (Спб. 1846) p. 5. Vix videtur monendum, huc non pertinere locum Nestoris ibid. p. 3, quem Thunmannus videtur de Bulgaris accepisse (l. l. p. 117), vel certe in animo habuisse, quum, quos Volocho dicit Nestor, Bulgaros vult esse. Cujus peccati Engelus heres videtur factus, l. l. p. 252.

Quem eundem locum afferebant, ut Bulgaros ex Asia venisse demonstrarent. Nec, si revera alia interpretatio omnino deesset, ad labefactanda supra exposita multum videretur adlaturus. Nam et ipse multo post regnum Bulgarorum conditum vixit Nestor, — et de primordiis gentium persaepe Byzantinos secutus est scriptores, qui idem sentirent. Veruntamen haec ipsa Nestoris verba non ea sunt, quae sententiae nostrae prorsus sint contraria — remotis modo nonnullis, nec ita magnis, a temporum ratione paullulum alienis. At quid novi etiam praebet, quod non jam antea habuerimus? Novimus certe Slavos apud Danubium habitantes, novimus et Bulgaros (eos dico, qui a partibus Asparuch steterunt), qui tempore posteriore eodem descenderint. Sed inquis expresse eos ab oriente ait Nestor profectos; nam a partibus Chazarorum ducit. Certe, sed quo tempore? Eo nempe, vel ei proximo, quo Chazarorum imperium usque ad Danaprim pertinebat⁷⁵), quem fluvium regni Asparuch finem fuisse supra vidimus. Hoc modo si praepositionem отъ interpretatus eris, (quo solo etiam adhibenda videtur), Chazarorum mentione, orientalem Bulgarorum, occidentalium scilicet, imperii terminum indicat Nestor. Possunt ex hoc ipso Nestoris loco alia et certiora repeti indicia, ex quibus pateat, Bulgaros, de quibus agitur, eosdem esse atque quos Nicephorus loci, quem angulum vocat, incolas faciat. E Scythia Bulgaros Nestor ait pro-

75) v. id. ibid. p. 7.

fectos esse. Quae ubi sit, ipse infra docet. Dicit ⁷⁶⁾ enim, Scythiam Magnam vocari a Graecis tractum terrae inter Danastrim et Danubium usque ad mare pertinentem — qui ipse tractus eam obtinet regionem, quae Budziak vocatur (Oglon *Nicephori* ⁷⁷⁾). Qua explicandi inita via — nec apparet, cur alia quaeratur — locum, minacem primo, nihil invenias periculi asferre. Quo expedito, potuerimus ultra progredi ad verba *Nestoris* de orientalibus Bulgaris. Sed malimus eodem loco paulisper subsistere, nonnullaque de Ugris ⁷⁸⁾, quos statim post Bulgaros nominat, dicere. Quorum alteros albos, alteros nigros appellat. Albos secundum Bulgaros refert venisse, terrasque Slavicas hereditarias accepisse. Nec memorat, unde sint profecti. Nigros postea narrat immigrasse, Kioviā praetergressos. Qui sunt hi utrique Ugri? Alteri, quos Bulgaros secutos esse ait, — qui sint alii, nisi Carpathorum accolae, iidem Bulgari, quos antea *Ὀρογενδοῦρος* audisse ait *Constantinus* ⁷⁹⁾, non proprio, sed locorum nomine sic appellati?

76) ibid. p. 5.

77) Etiam Danaprim adhibent codd. R. et T. v. ibid. Magna vocatur sine dubio, ut a parva ad ostia Danubii distinguatur. Nominat et Bugum in partibus Volynensium, fortasse ex veteris Bulgarorum patriae, in montibus positae, memoria.

78) ibid. p. 5.

79) de them. p. 46. De quibus quod loquitur ut de advenis, iisque etiam, quam Bulgari erant, posterioribus, ad fontes fortasse, quos secutus est, referendum sit, et, idque imprimis, ad vocem Ugoriae, posteriore, quo vixit, tempore jam minus recte

Albos appellat, ut eos, Slavos scilicet, ab advenis posterioribus, et peregrinis distinguat, quos ab oriente venisse constat ⁸⁰⁾, originis a Slavibus, prioribus quam ceperunt, regionis possessoribus, quam maxime alienae ⁸¹⁾.

intellectam. Cujus rei ipse praebet testimonium, regionem affirmans de advenarum nomine Ugoriam appellatam (l. l. p. 11), quum contraria ratio sola vera appareat.

80) Id quod demonstrant jam singulae itineris mansiones. Sic *Nestor* Kioviā nominat (l. l. p. 5, 10), Anonymus Belae Regis Notarius (ap. *Schwandtner*. Scriptt. Rer. Hung. T. I. Vind. 1746 p. 3—10) etiam longius viam eorum repetit, apud Susdalenses eos remansisse narrans; deinde Kioviā petiisse, inde Lodomiriā (i. e. Galiciā) cf. etiam Chronica Hungarorum de M. J. Thwrosz (ibid. p. 57). Nec haec sola de migratione testimonia. Adde et Hungarorum scriptorum et Byzantinorum de prisca orientalis gentis patria consensum, et viae, quam secuti sunt, quaque et alii (Patzinacitae etc. eaque sola) utebantur, hodie quoque exstantia veluti milliaria, secundum fluminum nexum, inde ab extrema Sibiria usque in Danaprim amnesque ei affluentes posita. De tumulis loquor, in hisque exstructis figuris, quae babae vulgari vocantur sermone, de quibus cf. *Записки Одесскаго Общества Исторіи и Древностей* T. I. p. 593 sqq. Nec mirum, tantas (easque solas veras) migrationes populorum memoria nunquam potuisse intercidere, cf. *Nestor* l. l. p. 10.

81) Quam hodie quoque testantur, mille et amplius annis interpositis, ab omni parte Slavicis gentibus, triplici ferme ipsorum numero, cincti. Quod utinam saepius repitent, qui tam parvi faciant, contendere, tot et tantos populos patrii sermonis brevi omnino oblitos esse. Nec, quod dolendum, defatigantur eundem identidem repetendo errorem, tantis contra exstantibus exemplis. Quorum vel hoc unum asferre liceat. Exigua manus Germanorum a *Theodorico* olim in littore Adriatici maris accepit sedes, atque hodie etiam inter medios

Quorum proprium nomen, nimirum Magyar, ignorat sane, nec quidem solus⁸²⁾; at pro nomine patrio ignoto, terrae, qua potiti sunt, appellatione notissima, ex Onogoria vel Ugoria illis, jam supra habitis, paullulum depravata, eaque vetustissima⁸³⁾ utitur.

Et orientales Bulgaros, jam septentrionalibus juxta Volgam et Kamam sedibus occupatis novit *Nestor*. Quos hodie non amplius usquam exstare satis est notum; evanuerunt vix ullis vestigiis relictis⁸⁴⁾.

Italos veterem nequaquam amisit linguam (de iis loquor qui nunc sub nomine: le sette e tredecì communi feruntur). At sane volunt barbaris populis, vel certe talibus, qui vix primae vitae excultoris edidicerint rudimenta, idque persaepe CC, vel etiam C elapsis annis, contigisse, cui rei vix Romanorum tot saeculis par fuit moles, — ut propria peregrinos orbarent indole.

82) Praeter Hungaros ipsos (Moger ap. Anonym. Bel. Reg. Not. l. l. p. 3, Magaria. ap. Thwrosz ibid. p. 49) solum, ni fallor, ap. Constantinum Porphyrogenitum Mazaros reperias gentem, quae et situ, et nominis sono priscorum moneat Magyarorum (de adm. Imp. p. 164).

83) Ejusdem appellationis potueris, nec admodum difficulter, complura et antiqua afferre testimonia, si veteres nonnullam, quam recentiores, scriptorum malueris editiones. Sic ap. Ammianum Marcellinum an. 1609 editum (cujus exemplar officio summi viri Prof. F. Krusii accepi) p. 471, Ungoriae leguntur valles, quod Ungoriarum vocabulum (lib. XXXI c. 3) recentiores editiones, nescio qua mente, respuerunt.

84) Ruinis quibusdam exceptis, in vicinitate vici cognomine Bulgari, (v. *Pallas*, Reisen etc. versione francg. Parisiis 1789 T. I. p. 184). Exstat gentis nomen cum cognomine magnae, in titulo Caesaris Augusti nostri. Insuper in avellanarum

Nec potuerunt *Nestor* et ceteri, qui Russicos scripsere annales, gentem ignorare, Russis vicinam, eamque cum his et bello saepius congressam, et mercaturae (frumenti praesertim) vinctam consuetudine, quaeque eos etiam ad fidem suam convertere conaretur⁸⁵⁾. Sed nequaquam in animo est harum rerum singulas quasque referre. In primordia et horum, sicuti occidentalium, sola intentis, satis erit locos quosdam *Nestoris*, eumque qui continuarint, indicasse⁸⁶⁾, unde et bella praecipua disci poterunt, nec non reperientur nonnulla de mercatura inter Russos Bulgarosque. Nec ii ultra Tatarorum pertinent impetum in urbem Bolgar, qua quosdam post conatus an. 1237 capta et diruta, incolisque paene ad interuicem redactis, pristina Bulgarorum stirps cedere jam incipit, omniaque his partibus in dies magis Tatarica fieri⁸⁷⁾, — qui est terminus de veteribus Bulgaris dis-

et coriorum appellatione in regionibus orientalibus nomen gentis celebratur. cf. *Frühn*: Aelteste Arabische Nachrichten über die Wolga-Bulgaren etc. in Mémoires de l'Académie des sciences de St. Pétersbourg, VI. série, sciences politiques etc. T. I. p. 542.

85) *Nestor* l. l. p. 36.

86) v. *Полное Собрание Русскихъ Лѣтописей*. I., p. 36, 46, 64, 89, 128, 150, 155, 164 sq. 169, 188, 193.

87) *Frühn*, drei Münzen der Wolga-Bulgaren etc. l. l. p. 187. Aelteste Arabische Nachrichten über die Wolga-Bulgaren etc. ibid., p. 528. Ut de Tatarica jam terra, de Bulgaria, juxta Volgam sita, loquuntur Planus Carpinus ap. *P. Bergeron* Voyages en Asie etc. Hag. 1735, p. 7, et Rubruquis ibid., p. 39, qui ipse p. 47 testimonium praebet confusionis vix vitandae iis, qui systematum nimis teneantur libidine. Hoc enim

serendi, re ipsa positus. — Et quod ad singulas, quas novimus, horum Bulgarorum urbes et tribus attinet, ne eas quidem fusius tractare nostrum videtur. Satis erit et harum nonnullas in notas contulisse ⁸⁸⁾.

loco non solum Bulgaros Europae a Magna illa ad Volgam sita Bulgaria ducit, sed inde et Valachos profectos esse contendit, Blac eorum nomen ab Ilac deducendo, Tatarica Basckiorum terrae appellatione.

88) *Tribus*: Bulgari Volgenses (**Волжскіе и Назовскіе**) et Kamenses (**Камскіе**) juxta confluentes Volgam et Kamam. cf. Karamsin. l. I. I n. 436. Kazanenses (**Казанскіе**) his ipsis reponendi videntur in locis, sed huc, ut qui Tataři sint, minus pertinent. Bulgari Argentei (**Серебрянныя**) et Timtiusi (**Тимтюзы**) Chron. Kiowiensis, ap. Karams. l. I. III., n. 63, 64. Czeremszanenses, (**Черемшанскіе**) v. Koeppen, о **Волжскихъ Болгарахъ**, in **Журналъ Министерства Народнаго Просвѣщенія** 1836, mens. Octob. II., p. 77. Bulgari Chwalisii (**Хвалыскіе**) v. *Nestor* l. I. p. 99, quos eosdem esse ac Chalisios Joan. Cinnami, (ed. A. Meinek., Bonn. 1836, p. 107, 247), complurium est sententia (*Schloezer. Nestor I.*, p. 92, Engel l. I. p. 254, Karamsin l. n. 493). In littore maris Caspii olim tam potentes exstiterunt, ut illi nomen tribuerent (**Хвалынское**). Ipsi et novam mansionem gentis a Caucaso ad Volgam tendentis praebent. Et urbes quaedam nominantur in Russicis annalibus, ut Zucotin (**Жукотинъ**) apud influentem Kamam, cujus adhuc exstant ruinae cf. Karams. IV., n. 396. Briachimow (**Бряхимовъ**) juxta Kamam, urbs egregia, ob quam an. 1164 captam, sacra ecclesia instituit Calendis Augustis Christo Salvatori publicas gratias. Tuchezin (**Тухчинъ**) Czeremschanorum, Torc (**Торцкій городъ**), Sobecula (**Собекула**), Czelmat (**Челмать**) Timtiusorum inveniuntur civitates in Chron. Kiowiensi v. Karamsin III., n. 63, 64) etc. Imminentibus jam Tataris, urbe Usting potitl sunt cf. Karams. III., p. 175. Universis Bulgaris metropolis Bulgar erat, a

Atque nunc, quod faustum sit, ad illam pergamus quaestionem, num ejusdem stirpis utrique sint Bulgari, vel, idque est melius, cujus sint alterutri, conemur indagare. Et placet initium ab orientalibus facere. Quodsi quaesierit quis, hac in re quid senserit, quem ultimum dabimus, *Nestor* ⁸⁹⁾, vix scias quid respondeas.

Impuros eos certe vocat in loco de originibus gentis principe ⁹⁰⁾, qui tamen quantopere Byzantinos redoleat, genealogica ipsa monstrant conamina. Atque ipse Methodium (Patarensem) se profitetur secutum. Impurorum cognomen num de aliena (non Slavica) indicium

Russis et magna urbs cognominata. Eandem semper intellige, ubi Bulgaros simpliciter inveneris. Quam celebris apud orientales fuerit, Arabici testantur scriptores. Gentis fama ne occidentem quidem omnino videtur fugisse. Memorat Anonym. Regis Belae Notarius (l. I. p. 38) Ismaeliticos Muhamedi sectatores, nobilissimos quosdam exules, a Bulat et ipsa Bulgarorum orientalem urbe (cf. *Frähn*, drei Mähzen etc. p. 183) profectos, a duce Toxun comiter exceptos, sedibus, ubi nunc Pesth exstat civitas, assignatis. Ibn Haukal Suwar Bulgarorum nominat urbem v. *Frähn* Ibn Fozlan etc. p. 157.

89) Cui explicandae quaestioni non par videtur *Nestoris* locus (p. 5) a *Safarik II.*, p. 166 allatus. De eadem re quae praevaluerit popularis fama, vix indagaris, nullo ex eo tempore illius modi monumento integro servato. Si vero licet suspicari, narratiunculis a Lewschin editis (**Русскіе сказанія** etc. 3. изд. **Москва 1820 r.**) populatim, etque vetustissima subfuisse carmina (id quod admodum probabile reddit id. ibid. I, p. 122 in ann.), — apparebit veteres Bulgaros a Russis aut moribus, aut sermone, aut superstitionibus, non admodum abhorruisse (cf. ibid. primae partis tres primas narrationes).

90) p. 99.

sit cogitandi origine — nescio; potuerit sane et Muhamedanae religionis gratia repositum esse. Orientales etiam Bulgaros, sicuti *Constantinus*, nigros⁹¹⁾ vocat, eandem fortasse ob causam. Traditur praeterea a *Nestore*⁹²⁾ vocabulum ropat, quo templum designarint Bulgari, vox Arabica⁹³⁾, nec mirum, religione et ipsa

91) *Nestor* l. l. p. 22, cf. *Const. Porph.* de adm. Imp. p. 180, cf. et Engel l. l. p. 253. De quo loco Constantini, genuinusne esset, quum dubitasset *Schloezerus*, etiam nigri *Nestoris* Bulgari qui sint, expedire se non posse confessus est v. *Schloez.* *Nestor* p. IV, p. 86. Contrariam nostrae sententiam cur amplexus sit Karamsinus (l. l. I p. 153), profiteor me nescire, quum sive de Muhamedi acceperis religione, sive de servitutis iugo, quod a Chazaris injunctum eos ne tum quidem excussisse apparet, utrumque nigrum vocari posse jam supra cognoverimus. Urbi Chersoni, a qua nigros Bulgaros se prohibuit pollicentur Russi (apud *Nestorem* l. l.), Const. a Chazaris timet (l. l. p. 80). Videntur igitur et his in partibus Bulgari stipendia apud Chazaros fecisse, quorum a partibus per idem tempus contra Russos stetisse ferunt orientales scriptores v. *Frähn* Ibn Fozslan etc. Ueber die Russen älterer Zeit. St. Petersburg. 1823, p. 246 sq. Quodsi nigrum eo modo intelligi placuerit, ut idem ac paganus sit, — et tum orientalibus maxime aptum videbitur cognomen, nequaquam occidentalibus imponendum, tum temporis jam Christianam secutis doctrinam, v. p. 36, 46, 64, 89.

92) p. 46.

93) *Frähn*, drei Münzen der Wolga-Bulgaren etc. p. 198. Mirandum sane videtur, cur vocabulum, tot significationum, maluerint, quam Medsched, usitatius certe, et ubique inter Muhamedi repertum asseclas. Nonne aliam verbi, et Slavicam, quaeramus potestatem, radice *počora* adhibita, de homine Deo operam dante non admodum absonam.

ab Arabibus accepta. Quodsi ad nomina tribuum et urbium convertamur, ne inde quidem multa, aut certa apparent. Urbium nomina pleraque Turcicum redolent⁹⁴⁾ sed admodum depravata, cumulatisque litteris consonantibus Slavicum os prodentia; incertum, apud ipsosne Bulgaros, an potius eos, qui haec nomina litteris consignaverint? Nec tribus certius videntur praebiturae indicium. Qua de sententia unum tantum nomen dignum videtur, quod excipias — Ustiug, Gleden urbi captae impositum. Quod nomen, ostium Jugi fluminis significans (juxta enim Jugam in Suchonam influentem exstructa est urbs) pro veteri Gleden a victoribus Bulgaris inditum fertur. Sed annales Russicos, ad hanc quaestionem explicandam nimis, ut videtur, exiles⁹⁵⁾ relinquamus, pergamusque ad Arabicos scriptores, quos jam saepius vidimus ad Bulgaros attentiores fuisse.

Nec hoc mirabimur, quum et rerum venalium apud se frequentissimum praebuerint forum et tantis flagrarint studiis Islamismi⁹⁶⁾. Fuerunt igitur complures Arabes, qui de orientalibus scriberent

94) *Frähn*: Aelteste Nachrichten über die Wolga-Bulgaren etc. p. 549.

95) Quos tamen non dubito, totos et diligentius perlectos, plus praebituros, quam credi solet. V. c. Chron. Nikonense (v. Karams. III. p. 275) procures Bulgarorum. „*рпы-носе*“ nominat, quae vox admodum Slavicæ monet linguae.

96) *Frähn*: drei Münzen etc. l. l. p. 186 sq. Aelteste Arabische Nachrichten über die Wolga-Bulgaren etc. ibid. p. 550, 572.

Bulgaris, — quorum unum, eumque, ut videtur, antiquissimum *Ibn Fosslan* ⁹⁷⁾, fato prospero servatum, plurimis ex aliis Arabum scriptoribus depromptis munum, Fraehnus in lucem edidit ⁹⁸⁾. Nec *Ibn Fosslan*, diligens sane rerum observator ⁹⁹⁾, ad quaestionem, quam propositam habemus, ita multa videtur afferre — sed talia re vera, unde Slavica horum quoque Bulgarorum origo prope evidenter eluceat ²⁰⁰⁾. Quae testimonia, ut jam saepius pertractata, licet paucis per-
lustrare. Sic principem Bulgarorum simul et regis Slavorum titulum sumpsisse refert ¹⁾. Tria tantum linguae Bulgaricae vocabula — quae omnia mere Slavica inveniuntur tradit ²⁾. Sic et morum, quos observavit *Ibn Foss-*

97) *Frähn*: Aelteste Nachrichten über die Wolga-Bulgaren etc. l. l. p. 530.

98) Die ältesten Arabischen Nachrichten über die Wolga-Bulgaren etc. l. l. a p. 527 usque ad finem libri.

99) Quam refert an. post Christ. n. 921 missam legationem, ei ipse intererat, ut *Frähn* suspicatur, munere secretarii l. l. p. 530.

200) Slavos et Bulgaros nullo discrimine habent Arabes ferme ubique v. *Frähn* l. l. p. 548.

1) l. l. p. 566.

2) *Frähn*: drei Münzen etc. l. l. p. 182, Aelteste Arabische Nachrichten etc. l. l. p. 533, p. 547. Quorum praecipue in بطوار simul attentiores, quod *Frähn* quondam Vladimir legit, *Senkovskius* vero, summo ipsius *Frähnii* applausu, uno super puncto addito diacritico, in Vladavas mutavit, quem titulum infra apud occidentales Bulgaros inveniemus.

lan, plerique Slavici apparent ³⁾, alii ejus sunt naturae, ut nulli prorsus genti soli peculiare sint vindicandi. Gravia certe Bulgaros orientales Slavicae fuisse stirpis argumenta. Nihilominus Arabes ipsos afferre consueverunt, qui aliter sentiant, Bulgarosque Tataros fuisse dicant. Nonnulla ex ipso etiam *Ibn Fosslan* depromunt ⁴⁾. Sed principes locos duos habent, alterum apud *Ibn-Haukal*, alterum apud *Schems-ed-din Muhammed* Damascenum inventum. Pſior, qui et ipse in civitate Bulghar fuit ⁵⁾, linguam Bulgarorum similem Chazarorum fuisse, ait ⁶⁾. Chazarorum linguam unius vocabuli nixus explicatione ⁷⁾ fennicam affirmat fuisse Fraehnus ⁸⁾.

3) V. de aedificiorum structura l. l. p. 565, nummos super capita legatorum gratulationis causa effusos, ibid. p. 569, potum السجور, quem *Senkovskius* optime per notum illum Russicum (сыта, сычевка) interpretatur, ibid., divinationem ex canum ululatu (quae hodie etiam inter Russos obtinet), et venerationem non nocentium serpentum p. 574, salutationem regis galeris de capitibus sublatis, p. 575. Adde, quod ea, quae de viris sapientibus strangulandis refert p. 576, omni omnino sensu carent, nisi sapientes magos credideris, quae verborum ambiguitas linguae Slavicae novum praebet testimonium.

4) cf. s. l. l. p. 545, 548.

5) v. *Frähn*, *Ibn Fosslan's* etc. p. X.

6) *Frähn*, Aelteste Arabische Nachrichten über die Wolga-Bulgaren etc. p. 548.

7) Quod et ipsum sensum potest habere diversum, v. Булыгинъ: Историческія замѣчанія на пути изъ Саратова въ Астрахань in Журналъ Министерства Народнаго Просвѣщенія 1836. мѣс. Oct. II. p. 48.

8) l. l. p. 548.

Quod satisne sit ad persuadendum, dubitare licet ⁹⁾. Ceterum, utcumque est, parum, ut videtur, contra locos supra ex *Ibn Fossan* depromptos valet. Alterius *Schems - ed - din Muhammedi* locum ita interpretati sunt, ut populus mixtus viderentur Bulgari, partim Slavi, partim Tataři. Sed ejusdem loci si veram, ad singula verba expressam, maluerimus versionem, sententiam longe diversam adipiscemur. Narrat *Schems - ed - din* ¹⁰⁾ Bulgaros quosdam, brevi post gentem ad sacra Muhamedana conversam, quum voti causa Bagdadum pervenissent, interrogatos, cujus essent gentis, respondisse „Bulgari sumus, populus medius inter Turcas et Slavos adnatus.“ Quod responsum omnium primum de situ potius terrae, quam de stirpe valere manifestum est ¹¹⁾, atque hoc significato optimum videtur; nam ab oriente revera Turcas habebant, ab occidente adverso Volga Novgorodensibus vel colonis eorum con-

9) *Frühn.* de Chazaris ap. *Safarik* l. l. II. p. 168. Qui locus simillimus videtur sententiae Herodoti, quam si secutus eris, Pelasgos negabis Graecos fuisse.

10) ap. *Frühn.*, Aelteste Nachrichten etc. p. 550.

11) Potuisse omnino alio modo respondere, dubito. Quaestiones de stirpe et origine gentium, ne hodie quidem ab omni parte absolutae, vix centum annos numerant, idque inter doctos. Quodsi Slavum de plebe, cujusnam sit stirpis, interrogaveris, quid tibi est responsurus? — Sine dubio alius aliud, Russus fortasse se dicet Orthodoxum, Polonus Sarmatam, ne Serbus quidem se Slavum confitebitur. At tunc temporis, X. saeculo, ad quaestionem inauditam aliud expectabis responsum?

fines erant — Slavis κατ' ἐξοχήν ¹²⁾. Responsi ad singula si convertamur verba, ea putaveris Russum de plebe sonare, horum ad linguam et loquendi modum scite adaptata ¹³⁾.

At nunc quaestionem ut, quantum potuerimus, absolvamus, ad *Mosem*, Geographiamque illius sub nomine vulgatam pergere libet, *Theophylacti* etiam in transcurso, ubi de Ugoris loquitur ¹⁴⁾, ratione habita. De Ugororum nominis significatione, deque lingua, qua sola exstet, jam supra disseruimus. Nomen praeterea tradit *Theophylactus* gentis principis; quem Ταῖσαῖν vocat, id vocabulum Dei filium denotare adjiciens, quae versio Slavicae monet linguae ¹⁵⁾. Potuerint huc trahi *Theophylacti* et alia nonnulla, ut Kotzagerorum vocabulum, Tangast oppidi nomen etc., — quae tamen, ut non ita certa, praetermitti malo. Et nunc ad Geographiam illam Armeniam transeamus. Diximus Bulgaros in ea ad Tanaim

12) *Nestor* p. 3. Slavos resonabant multi ipsius Novgorod vici, et regiones circumjacentes, quae hodie etiam inveniuntur. De ipso vocabulo Slavorum quid sentiat Venelinus v. l. l. p. 26, sqq. quum Slovenos (Словене) *Nestoris* de prole veterum Danubii accolarum velit intelligi, negetque usquam reperiri vocabulum, quod, qui ejusdem atque hi sint familiae, universos complectatur.

13) Мы Болгаре, а нашъ народъ народился между Словенъ и Турокъ.

14) p. 283 — 288.

15) San-filius (сынъ), Tai-divi (дивъ, diasy Bohemorum cf. *Palacky* l. l. p. 178).

collocari, in regione nomine Ugoriae simillimo, quamvis non eodem. Zaghuram¹⁶⁾ illam vocat Anonymus Geographus. Quam vocem manifestum est et ipsam regionis, in radicibus montium positae, significationem habere, eo tamen mutata, ut simul transmontanam designet¹⁷⁾. Indicat igitur, sicuti Ugoria cis Caucasum habitantes, sic Zaghura trans eundem fuisse Slavos, qui consanguineorum suorum patriam ita appellarint. Atque, si res ita se habuerit, quos alios trans Caucasum (V. nempe saeculo) volueris, nisi Bulgaros? Sed de iisdem paulo diligentius perlustremus, quae in historia *Moses* Chorenensis perscripsit. Narrat, id quod jam supra habuimus, II. ante Chr. nat. saeculo Bulgaricas colonias circa Araratum consedisce. Quarum priorem qui duxerit, Vund appellatum narrat¹⁸⁾. Quo in nomine diutius remorari in animo non est, quod certa indole videtur egere. Deinde hic Vund a *Mose* et provinciam suo de nomine Vanard appellasse fertur, et urbes ibi exstructas et suo et fratrum nominibus dixisse. Quorum nonnullis, quum persuasum mihi esset Slavos fuisse Bulgaros,

16) Ω littera scriptam, quam hoc loco optime *St. Martinus* per gh reddidit. Notum est enim ghad litteram in peregrinis vocabulis solere reponi, — nec nostrum aequare l, cujus ad sonum paullulum accedat.

17) Haec enim praepositioni za vis inest. cf. de Zagoria, trans Haemum posita, *Safarik* I. I. II. p. 221, 226.

18) II. 6. Vund scribit *St. Martin*, neque aliter verbum, quale Armenii pronunciant, litteris latinis reddi potest.

Slavicam subijcere significationem conatus sum. Sic v. c. Erovantagerd Jarovidi urbem¹⁹⁾ (*Яровидоградъ*) iudicabam, Tovin, Arabica ipsius توين ²⁰⁾ scriptura praeoptata, virginale interpretabar castrum (*Дѣвнѣ*). Nobilem quoque illam Gars aggressurus eram civitatem — sed timor incescit, ne etymologico, qui dicitur, lusui intentus, vana tentarem. At necopinato auctor mihi exstitit, isque, quamquam inscius, ipse *Moses*. Audiamus, quae scripsit de successione Abgari post mortuum Sanadrugum ab usurpatore turbata. Perfuncto refert²¹⁾ Sanadrugo, Erovant quendam, liberis Sanadrugi, uno excepto, e medio sublatis, rerum potitum esse, et ipsum quidem matre de gente Arsacidarum natum, sed nefandis ex nuptiis, quemque, ut regem non legitimum, dignum non haberent, cui diadema solenni gentis more imponerent, Bagratidae. Cujus tyranni, peregrinae certe, ac nefandae etiam originis, regnum nihilominus summis *Moses* concelebrat laudibus, famam, ut ipse confessus est, secutus. A quo quae gesta sint, huc non pertinet pertractare singula. Ad urbes Erovantagerd, et Eroventaschad, ab eo exstructas, infra redituri, festinemus ad locum, qui ad quaestionem nostram, summi videtur momenti. Dicitur, scri-

19) Adde quod gerd pro urbe usurpatur quidem, et antiquiore etiam reperitur in dialecto — nec tamen genuina Armenia vox videtur.

20) cf. *St. Martin*. I. I. I. p. 119.

21) II. 34 sqq.

bit *Moses* 22), Erovant — tristi semper fuisse visu, quam ob causam aulicos ejus, matutina ei quum prae-starent officia, solitos fuisse lapides ex adverso tenere, qui oculorum ejus habitu feroci frangerentur. Haec res, quam ipse fabulam esse putat, quid est aliud, nisi commentarius, ex carmine nimirum populari depromptus, Slavici nominis Jarovid (Яровидъ)? Licet itaque et Erovantagerd pro urbe Jarovidi accipere, quippe quam ipse extruxerit pariter atque Erovantaschad²³).

Jam iterum quaeritur, qui apud montem Araratum Slavi consederint? Certe Bulgari²⁴); aliud responsum dubito quemquam inventurum.

22) II. 39.

23) II. 36 — 39. Nec posteriori nomini deest ejusmodi commentarius, qui Slavicum id demonstret fuisse; conjungit enim cum eo nemoris descriptionem, ita ut, prope invitus, de hortis Jarovidi (Яровидосадъ) cogites. Quae de situ urbis Erovantagerd habet, maluerim ad Devin urbem (Tovin ap. *Mossem* III. c. 8) referre. Notum est enim textum historiae *Mosis* plerumque distractum esse, singulaque capita singulis in editionibus inter se parum constare. Quod si non concedatur, quid sibi volunt „pulchrorum oculorum pupillae“ et „supercilia“ et „levitas genarum“ et „labra pulchrarum puellarum“ etc. cum quibus gravis auctor, et hic sine dubio vetera secutus carmina, singulas situs partes comparat.

24) Quae res brevius etiam ex ipsis de ortu Erovanti fabulis demonstrari potuerit, quas tamen timens, ne inter utroque Bulgaros plus, quam facile ad credendum sit, exstaret similitudinis, in contextum recipere nolim. Meminerimus Bulgaros

Orientales Bulgari cujus stirpis sint, postquam, ni fallor, invenimus, ad occidentales pergamus, qui eodem et hodie appellantur nomine. Quodsi, orientalibus jam nusquam exstantibus, nec ullis gentis ipsius linguae relictis monumentis, ad peregrinos de iis coacti simus confugere scriptores, ne fabulas quidem aggredi dedignati, inde aliquid eventurum sperantes, quod ad propositam nonnullius momenti sit quaestionem — res est nequaquam miranda, sed potius omnino consentanea. Eandem ineundam esse viam inquirendi, ad quam occidentales pertineant stirpem — quivis videtur negaturus, qui animo integro vel veteris linguae Bulgaricae monumenta, tam ubera tamque sacro in loco servata²⁵) adierit, vel homines de gente ipsa audierit loquentes, quorum sermo, quotidianus etiam, antiquiorem, atque sane excultiore ita resonat, ut facile te credas in praecclarum illud Symeonis saeculum abreptum, quo, armis clari, Bul-

(scilicet occidentales) pro symbolo bovem delegisse cf. *Safarik* I. I. p. 692. Atque *Moses* quid de origine Erovanti docet? „mulier quaedam de genere Arsacidarum, viribus pollens, vultu saevo et foedissimo, quam nemo uxorem ducere auderet, ex nefandis nuptiis, sicuti olim Pasiphaë Minotaurum, filios duos peperit, quibus, quum adolevissent, nomina imposuit Erovant et Erovaz.“ cf. II, 34.

25) Linguae Slavonicam, quae ecclesiastica dicitur, recentior sententia, haecque eorum, qui harum rerum peritissimi sint, prae ceteris ipsius *Safarik*, veterem Bulgaricam esse pronuntiavit. Id quod, omnibus notum, indicasse satis videtur.

gari etiam litterarum splendore videbantur Byzantinos, praeceptores suos, superaturi. Sed, id quod jam monuimus, jamdudum de re tam manifesta suspiciones oriri coeperunt. Primus, ni fallor, *Smeiselius* exstitit, qui Bulgaros Slavos ab origine fuisse negaret, — nec is tamen, Vlachos esse ratus²⁶⁾, nimis longe erroribus abductus est, quum Vlachis intermixti semper fuerint Bulgari, et Vlachi a Byzantinis (posterioribus tamen) interdum appellentur. Facto semel initio, non fuit, cur media subsisteretur via. — Inde a *Thunmanno*, ejus argumentis²⁷⁾ plerumque transscriptis, non dubitaverunt altam, nobilemque Bulgarorum frontem Turcica, Fennica, Tatarica, quin etiam Uigurica nescio qua nota deformare, — invito non modo vero, sed etiam eo, quod verisimile sit.

Atque revera, quae pro diversis originibus eadem ferme (ut ne id quidem temeritatis desit) argumenta adhiberi solent — talia videntur, quae, quum praesertim, uti ab Engelio, rudi proponuntur modo, vix serio possis accipere. Sed statuamus Bulgaros quondam Fennos, Tataros, Turcas etc. fuisse — unde, et quo tempore in

26) ap. Рачъ; *Исторія разныхъ Славянскихъ народовъ* etc. p. 1. Budae 1823, p. 394.

27) Quae omnia referri mea non interest v. s. *Thunmann*. I. I. p. 36; *Engel*. I. I. p. 252; *Schloezer* Nordische Geschichte p. 240; *Karamsin* I, n. 41, 65, etiam, id quod dolendum, *Safarik*, I. I. II. p. 165 sqq.

Carpathos montes, ubi Bulgaros jam inde a Christo nato sedisse supra vidimus, pervenerunt? Atque fac, eos omnibus ignaris furtim pervenisse, quo fit, ut IX. saeculo Slavi, adeoque purissimi, reperiantur? Cui quaestioni non deest, quod respondeant, Slavis se immiscentes linguam et morem priscum amisisse dictitantes. Si quaesieris, quo temporis spatio — et id tibi indicabunt, ab anno DCLXXVIII usque ad DCCCLX²⁸⁾; quod spatium contrahi etiam debuit, quum, Borisem, primum Christianum Bulgarorum regem, jam omnino Slavum fuisse, quis neget? Spatio itaque vix CL annorum Bulgaros ex meris Turcis, aut Fennis etc., pueros vis effectos esse Slavos? Adde quod, quum in Transylvania sedebant, Slavicam metamorphosin vix licebat sumere, cum verisimillimum sit, hos tractus tunc temporis Vlachos (Gallos, Celtas) occupasse²⁹⁾. A quibus credamusne Bulgaros priscam linguam priscosque mores intacta servasse, idque per tot saecula, eo videlicet consilio, ut trajecto Danubio eo impensius Slavicos sumerent mores ac linguam? Cui optato perficiendo imperatores Justinianus et Constantinus obstitisse videntur — sed certe frustra — cum tot Slavos his ex partibus in Asiam transducerent³⁰⁾. Quo tandem erro-

28) cf. s. *Safarik* I. I. II, p. 165.

29) Romaicam (Rumuny) linguam jamdudum Gallos his in partibus accepisse, notissimus testis *Theophanes* p. 397. cf. *Thunmann*. I. I. p. 341 sqq. Eisdem a *Nestore* Volchos (Волхи, Волохи) appellatos constat nunc inter omnes.

30) cf. *Safarik*. I. I. II, p. 231, *Stritter* II, p. 522.

ris et temeritatis devehemur? Atqui opus videtur quaedam perlustrari argumenta, quae, ut Bulgaros olim Fennos vel Tataros fuisse affirmarent adhibere consueverunt. Dicunt nomina veterum Bulgarorum ducum Tataricum sonare. At primum falso plerumque scripta nemo certe negabit. Deinde nomina explicare arduum et ingratum est vel tum, quum recte scripta et enunciata tenes. Denique ad judicandum de stirpe gentis raro quidquam valent. Sed eligamus quaedam; v. c. Kubratus cur Tataricum sonet nescio, quum jam cumulae litterae consonantes id potius Slavicis vindicent dialectis, quae iis libenter utuntur — et potestas nominis Slavica possit inveniri ³¹). Baŕas, Batbaŕas etc. omnia ad Baŕan formam referenda, vocabulum tam pure Slavicum ³²), ut vix intelligi possit, tam diu de eo cur sit dubitatum. Pro nomine Cotragus, lege Cotrag vel etiam Cotorag; cōtora (кōтора) antiquissimum et ipsum Slavicum vocabulum — apud Russos etiam nunc audiveris, significatu fortasse antiquiore amisso. Asparuch Persicum dicitur ³³), certe igitur nec Fennicum, nec Tataricum ³⁴). Telitzes sensum habet aper-

31) De verbo *вращать* cogitandum videtur, deque ky particula, in *кувырдать*, *кувыркать* etc.

32) Quod, a verbo *баять* fari derivatum, in cantu Igoris pro vate usurpatur.

33) cf. *Fräkn.* I. I. 549.

34) et fortasse ne illud quidem. Nam primum uch syllaba, ut quae mera terminatio sit, eaque quam maxime Slavica, (cf. *Venelin* I. I. p. 33) demenda videtur. Tum non dubitarim

tum — vitulum designat; qualia pecorum nomina apud Graecos et Latinos inveniuntur. Alzece et Alticeus nomina sunt ducum Bulgarorum, in Bavariam et Italiam qui migrarint. Pro nominibus propriis certe accipi solent — re quidem vera dignitatum sunt nomina — utrumque idem ac vladycā, dignitatis titulus, Vladavaz illi, quem apud orientales invenimus, persimilis. Mirandum sane hoc quomodo non sit jam pridem animadversum, cum ipse id declaret *Paulus Diaconus* ³⁵). Sed satis videtur ingrati laboris ³⁶).

Afferre solent nomina locorum, dignitatum, quaedam singula servata vocabula. *Kutmitsiwi*, *Kotokium*, *Bu-*

et primam abjicere, Byzantinos persaepe O et A Slavicis praefigere nominibus memor. cf. *Stritt. II*, p. 797. Remanebit spor.

35) I. I. V, c. 29. Operae pretium videatur, loca, olim Bulgariis circa Beneventum concessa, diligentius considerare. Id compertum habeo, Bovini XI. etiam saeculo capitaneum Baianum nomine fuisse. Et nunc etiam, his in locis qui habitant, sermone ab Italico alieno uti plerique memorant viatores, — sed quali, — dicere non possunt.

36) Jurene chan syllaba, in quam nonnulla desinant nomina, de Tatarico illo dignitatis titulo intelligatur, per dubium videtur. Constat sane terminationem an, schan, chan etc. multis, pure Slavicis, adhiberi nominibus (v. *Venelin* I. I. p. 41). Ex syllaba chan, in fine posita, Tataricam suspicatus est Bulgaricae linguae constructionem *Safarik* (I. I. p. 162). Sed eandem in principio nominum reperias (Campaganus. *Stritt. II*, pag. 527).

lar etc.³⁷⁾, quid significant, respondere satis quidem videtur difficile — sed solosne apud Bulgaros loca nominibus intellectu difficillimis invenias? Atque estne hoc satis causae, cur eos Tataros contendas fuisse? Vocem aulam (Crumi) cur Safarik Kirgisiacam velit esse³⁸⁾, non satis patet, quum potius Zonaras Graecus Graeca ea usus videatur³⁹⁾. Welermi-bombyx⁴⁰⁾, rei externae peregrinum vocabulum, nullam videtur molestiam facturum. Dignitatum dicuntur appellationes pleraeque non satis Slavicae videri. Et primum boïlades⁴¹⁾ quivis idem ac boïares (боаре, боаре) esse agnoverit; nec operae videtur vocis penitus Slavicae Slavica demonstrare naturam. Quod ad titulum Chagan attinet⁴²⁾, non admodum patet, utrum Bulgarorum, an potius Avatorum tribuatur principi. Ceterum utrorum sit — parvi interest; constat et *St. Vladimirum* hoc ipso usum esse titulo⁴³⁾. Voces Κανάρις *Keivos* et Ταρχάνος, quas

37) *Safarik*. l. l. p. 167.

38) l. l.

39) *Stritt*. II, p. 538. Doleo me Zonaram ipsum non habuisse. Sed eundem sensum etiam latina Stritteri versio supeditare videtur.

40) *Safarik*, l. l. p. 167.

41) id. ibid. cf. *Constant. Porph.* de cer. aul. Byz. (in C. Scriptt. Byz.) vol. I., Bonn. 1829, p. 681. Quo in verbo nihil Tatarici suspicatus est Reiskius.

42) cf. *Stritt*. II., p. 499.

43) v. Hilarion ap. *Мессипес* l. l. II, p. 18. cf. etiam de Chagano titulo *Venelin*. l. l. p. 47 sqq.

Constantinus Porphyrogenitus ita adhibet⁴⁴⁾, ut filiorum regis Bulgarorum tituli videantur, perdifficiles sane sunt Slavice explicatu. Utrique Fraehnii Turcicum invenit sonum et sensum⁴⁵⁾. Atque, etiamsi concedatur duo haec vocabula — Slavicam non satis sapere linguam, — satisne sint, ad impugnandam Slavicam Bulgarorum naturam⁴⁶⁾?

Quod ad mores et cultum Bulgarorum attinet, priusquam Christiani sint facti, perpauca habemus, nec

44) l. l.

45) *Die ältesten Arabischen Nachrichten* etc. l. l. p. 548.

46) Nec placet intentata relinqui. Et primum, quod ad Ταρχάνος attinet, non tam titulus, quam proprium videtur nomen esse — quod ex anteposito Bulias (бояринъ) vocabulo concluderis, ita ut duo haec idem sint, ac dominus Tarcanus. Tarcanus et alibi proprium nomen significans reperitur (*Stritt*. II., p. 610). Id si concedatur, nomen Tarcanus paululum ex Drozan (Дрожанъ cf. *Venelin*. l. l. p. 41) aut Dorozan (Дорожанъ) depravatum videtur, quorum utrumque et sensu et formatione perquam est Slavicum. Quodsi alteri Petri Bulgarorum regis filio Constantinus dignitatis titulum tribuit, non satis causae videtur, cur priori hic denegatus sit honos, eique natu majori. Atque sane et prioris appellatio duobus scribitur vocabulis, ita ut Κανάρις et ipsum titulum esse appareat, *Keivos* contra, proprium nomen. Ob quam ipsam causam confiteor non admodum mihi arridere, quod *Fraehnii* ex duobus decurtatis unum efficiat vocabulum. Duo illa quid significant vocabula — non is sum (prioris quamvis suspicer sensum) qui explicem. Ceterum illi, de quibus agitur, principes sub aliis Borisis et Romani innotuerunt nominibus. Sed cave ne id te ut dubites inducat. Constat enim duobus interdum illius temporis Bulgaros usos esse nominibus (v. *Stritt*. p. 621).

sane talia, unde demonstrari licuerit eos Slavos non fuisse. Qua usi sint veste⁴⁷⁾, non magni refert; sed vestem, qualiscunque fuit, ab Avaris sumpserunt⁴⁸⁾. Quod multas habebant pellices, num et hoc alienae a Slavica originis indicium esse putaverimus? Canesne in foederibus ineundis pro hostiis caesos miraris⁴⁹⁾? At canes inter victimas apud Aegyptios, Graccos, Latinos fuisse scimus — apud Russos in exsequiis immolatos affirmat *Ibn Fosslan*⁵⁰⁾. Quid de Crumo dicamus, cranio *Nicephori* pro poculo uso⁵¹⁾, quum idem Alboinum regem Longobardorum⁵²⁾ et Kuram, Patzinacitarum principem⁵³⁾ fecisse legamus?

Ex ipso gentis nomine ad quaestionem solvendam vix quidquam repetas. Cujus significationem explicare jam nolimus⁵⁴⁾. Ceterum tale omnino non videtur, quod

47) *Safarik* l. l. p. 168.

48) idque tum, quum jam Slavi facti erant, an. scilicet 820. v. *Stritt*. II., p. 562.

49) id. ibid. p. 553—555.

50) ap. *Frühn*, p. 15. *Ibn Foszl*. etc.

51) *Stritt*. II., p. 540.

52) *Paul. Diac.* l. l. II., c. 28.

53) *Nestor* p. 31.

54) Qua in re germanica translatio Burgund auxilio fortasse fuerit et Ulzingori vocabulum, quod Slavicum significatum prope manifestum habet. Gar (i. e. gor) terminatio certe videtur tenenda. Sic et Kotrigoros, quam appellationem de solis occidentalibus valere contendimus, montium esse designationem

Uralicas vel Fennicas redoleat dialectos⁵⁵⁾. Alias nonnullas hujusmodi argumentationes, ut quae nimis sint futes, praetermittamus⁵⁶⁾. Ad eas vero, quae ex gente ab Asia ducenda, exque Asiaticorum Bulgarorum stirpe non Slavica depromi solent⁵⁷⁾ — quominus convertamur, prohibet sententia totius disquisitionis princeps, quam fontibus, si non omnibus, gravissimis saltem allatis, demonstrare conati sumus.

apertum est. Kotri ex Kotora factum esse verisimile, cujus, nunc etiam exstantis verbi potestatem antiquiorem me profiteor nescire. Et Kutzegegoros explicaverim — sed verecundia intercedit philologorum. Nominis Bulgarorum formas diversas v. ap. *Safarik*, l. l. II, p. 168 sq.

55) cf. s. *Safarik* l. l. II, p. 169.

56) Sic v. c. jam supra memorata *St. Demetrii* legenda de linguis Slavica et Bulgarica ut de diversis loquitur — quod testimonium tanti faciendum videtur, quanti illud *Ibn Haukali* de linguis Chazarica et Russica. Adde quod, si revera medii est VIII. saeculi (id quod *Philaretus* Episcopus prope evidenter demonstravit) ne iis quidem admodum convenit, qui Tataricam admauerunt aut Fennicam Bulgarorum originem. Quid *Nestorem* hac de re sensisse dicant supra habuimus.

57) cf. s. *Safarik* l. l. II, p. 166.

Sententiae controversae.

- I. **Bulgaros occidentales et orientales** — fatis a principio diversis — priores ex Carpathicis montibus, ubi antiquitus eos sedisse, gravissimis comprobetur testimoniis, decursu temporis, in ripas Danubii descendisse — alteros ex Caucaso, vetustissimis gentis incunabilis, primum ad Tanaim et litora Caspii maris contendisse, tum regiones adverso Volga positas obtinuisse, apparet, — quorum utrosque Slavos inde ab origine fuisse, contendo.
- II. **Bulgari occidentales**, priusquam Christianam acciperent fidem, quas secuti sint religiones, quamvis pro certo auctores non referant, ex nonnullis tamen indiciis, Solis fuisse cultores conjici licet.

- III. Longobardos, Germanicam quidem gentem, attamen eam fuisse arbitror, quae ex longiore cum Slavis commercio pleraque Slavica, in hisque prae ceteris religiones, acceperit.
- IV. Oppidus Galtis, fluviusque Aucha, ad quem situm dicitur, ubi III. p. Chr. nat. saeculo Gepidas cum Ostrogothis infestis congressos esse armis tradit *Jornandes* (de Reb. Get. c. 17), Gallorum (Celtarum) usque ad Danaprim progressorum indicium mihi praebere videntur.
- V. Verba „ЯЖЕ СУТЬ ТОЛКОВНЫ“ ap. *Nestorem* in descripta *Olegi* an. 6415 expeditione (Пол. Собр. Росс. ЛѢт. Т. I. Спб. 1846, p. 12) lecta, quae usque ad aetatem recentissimam offensam videntur praebuisse, ita reor explicari posse, ut de Slavis accipiantur.

